Масса а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАККХЕЬАРЧА СОВЕТЕН МИНИСТРИЙ СОВЕТЕН ОРГАН

(«С В Е Т») Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР

Газет арадувл 1923 шера денз • ШИНАРА, 28 март, 1978 шу. • № 37 (5859). • Мах 2 кеп.

КЕРДА ОБРЯДАШИ ЦIЕЙШИ—ВАХАРЕ

ХIара общественно-экономически формацс хьакхоьл обрядийн цIейн ший система. Советски обществе обрядаш хьахиннай керда социалистически отношенеш хьахулаш, халкъа — коммунизм хьалъечун материальнии духовни вахар, цун эстетически хьашташ хьа а хьокхаш. Уж дегIаух вай обществе хулача кIоаргача политически социально-экономически хуацамий ларда тIа, цар хьагойт советски вахара хьисап, советски наьха культура боарам, коммунистически морала принципаш. Социалистически обрядашен цIейшец наха кхетаеш а, царна бIаргагуш а йолча шоай формаца гIоду коммунистически идеологин вахара-лелара боарами чIоагIбе.

Кердача советски обрядашен цIейшен хьахьокха беза паргIатача, кхоллама къахьегамя хозал, цар хьалкхее еза советски наьха интернационализман вошален уйла, социалистически Даьхенцара безам, коммунизма идеалашта мутIахьа хилар.

Вай йолаш я социалистически общества нравственни принципашта духьала йоаца, халкъа хьаькъал хьахьокхаш, таханарча вай вахара пайдане йола обрядаши цIейши. Сага йоалаяра, кхалсаг маьре яхара, бер дара торжественни регистраци яр, комсомольски свадьбаш, Советски Эскаре гIулакх де болхараш накъабахар, производстве балха баьхка кагирхой болхлой коллектива юкъе дIаэцар, советски халкъа а вай Даьхен а вахарера деза денош белгалдеш деэду цIейш, доттагIала, къахьегама цIейш. Уж хьаллаца а шерагIа юкъекхахьа а декхарийла я партийни, советски, профсоюзни, общественни организацеш. ХIаьта нах вIашагIкъестабеш, халкъаш вIашлудъал доахаш, халкъа хIанзарча психологенеи уйланнен духьала мел яраш хьадда дIакховса а йицъялийта а еза.

Бахача наха дезаденна а, цар дика тIаэцаш а да Назрановски районен Къилбаседа-ХIирийчен Пригородни районен, Ножай-Юртхойн Дагестана Новолакски районен, Веденски Ботлихски районий къахьеганхой вIашагI а бетталуш лездеш дола доттагIала цIейш.

Сунженски, Шелковски, Наурски, Грозненски, Ножай-Юртовски районашка наьха—сапаргIата доаккхаш, сакъердаме чакхдоах къахьегама цIейш, кагирхой Щеча Эскаре накъабахар, санна а кхыдола а цIейш.

Цунца цхьана вайна ховш да цхьайола прогрессивни халкъа традицеши обрядаши дына формагIа лелаеш, бIаь шерашка дыно хьалхайоахаш хьаьхкалга. Бакъда цар дIадеха цхьадола гIулакхаш дынах тешараша кхоачаш ца даьлга а хов вайна. ХIанз хIаьта а байнаб цар лоархIам. Масала, ламаз кIанз дуккхагIча даькъе боккхийча наха мара дац, хIаьта марка ца кхоабаш дукхагIа бола нах ба. Вай тешаш а долаш дукхагIча даькъе йоxаш латт ислама лардаш. Из ишта дале а цхьадола гIулакхаш бусалба дына обрядашца дувзаденна леладу. Уж да саг дIаволлар, саг йоалаяр, маьре яхар санна дараш.

Саг йоалаяр, кхалсаг маьре яхар, бер дар торжественно белгалдаккхар республика дукхагIйолча районашка, къаьстта Назрановски, Малгобекски районашка наха сакъердаме хургдолаш, саг йоалаечоа - маьре йодачоа, бер даьчоа цIаккха а дицлургдоацаш, цига дика тIа баьхкача наьха сапаргIата доаккхаш дола гIулакх а хиле дIаотташ дац. ДукхагIа йолча моттигашка нах вIашагIкхийтта гаьннара бIаргабайча уж саг йоагIача-йодача вIашагIкхийттаб е таьзета баьхкаб къоастаде хала долаш хул. Цига вIашагIкхетац кагий нахи мехкарийи, ловзар дац, сакъердаме хилац.

Саг йоагIа, маьре йода моттиг наха сакъердаш, сапаргIата доаха къамаьлаш, бегаш беш ворххIе а даь хана денз хьалдоагIа Iаьдал дицдалийтар, керда, социалистически вахара хьисапо хьакхелла ритуалаш юкъе а кхухьаш из дIаьхий ца дар да цун керттера бахьан.

Вай даьша а даь даьша а леладаь тахан а мегаш дола гIулакхаш диц а далийта, саг йоагIача-йодача сакъердам бе йиш яц, ловзар де йиш яц яхаш дын тIа а дегIа мурдаша а царга ладувгIараша а яхар хьатIа ца ийцача боккхагIчар бехк боаккхаргба аьнна дита йиш йолаш дац из гIулакх. Юрташкарча партийни организацеша, юртий Советаша, депутаташа, къаьстта кагирхоша, шоай дош ала деза цига.

Вай ладувгIа деза шоай вахара наькъаца сий даькхача, шоаш луча хьокхамца советски Даьхе дукха еза кагирхой Iомабеча боккхийча наха яхачунга. Цудухьа боккха лоархIам болаш да къаман Iаьдалаш, обрядаш, традицеш малагIаш я, дыно хьалхайоахараш малагIаш я къоастаде ховргдолаш кагирхой хьалкхебар.

Керда, социалистически обрядаш вахара юкъеккхахьар къахьегамхой коммунистически уйла йолаш хьалкхебеча лоархIаме моттиг дIалоацаш дола гIулакх да.

Вай таханарча вахара хьаькъал долаш юкъеккхухьача, кердача чулоацамцен маIанцен хьалйнзача халкъа оамалаша гIоду наьха дегашта тоам бе, вахар сакъердамегIа хилийта, биззача низаца обществана пайда луш къахьега. Кердача обрядаша коллективизма уйла чIоагIъярца цхьана хьахьокх хIара сага уйла а.

Советски обрядаши цIейши халкъа дикагIча традицех ког гIортилга еш, цун форма хьисап кIоаргача чулоацамца тарлуш йолча моттигашка цар Iалаьмате йоккха влияни ю наьха духовни вахар хьахилара. Бакъда уж лоархIаме гIулакхаш тесса леладеча, гIулакха чулоацамга партийни организацеш кIоаргга ца хьожача бов цар лоархIам, хIаьта цхьайолча хана уж юхмаччахьа а доах.

Керда советски обрядаш партийни, комсомольски, профсоюзни организацеша, советски органаша, кхыча общественни организацеша хIара денна терко еш, лостам телаш хила еза.

Керда, советски обрядаши цIейши вахара юкъеккхухьача хьинарегIа дакъа лаца деза творчески союзаша, искусстваи литературан болхлоша. КIаьд ца луш, хадданза болх бе беза обрядашк цIейши хоза, къаьгга, безам тIаболаш, идейни чулоацам бIаьхий болаш хилийтара.

Пятилетка кховлагIча шера къаьстта дика къа а хьегаш шоаш тIайнца декхараш толамца кхоачаши тIеххкоачаши деш ба «Сунжанефть» НГДУ мехкдаьттахой. Уж толамаш доахача дизза дакъа лоац скважинашта лаьттан кIален капитальни ремонт ераIна. Царех цаI ва бурувдеттарий Iоьча Гапонов Валентин Лукьянович. Шин балхах тIехдика кхеташ хилар ах йиъ лагIа разряд еннай цунна. Цхьаккха смена дIаяхийтац цо шин сменин норма 125—130 процент кхоачаш ца еш.

СУРТА ТIА: бурувдеттечун гIоьча В. Гапонов.

И. ПЛИЕВА сурт.

22 апреле—коммунистически СУББОТНИК

ШЕВАР ХУРГВА БОЛХ БЕШ

ХIара шера санна, укх шера а ленински шоаттдийнахьа берригаш а зрабаьнна къахьега лерхIаш ба Асланбек Шерипова цIерагIча Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода болхлой. Царех 200 саг болх беш хургва установкашка, вожаш — завода коан пунна хьатIайоагIача улицашкен.

Деррига а общественни хьисапе 17 эзар сага-сахьата къахьегаргда шоаттдийнахьа. Тоаяь йистейоаккхаргья 2 вакуумни фильтр, 10 насос, 3 кристаллизатор, обрудованена эша 200 сома маьха запасной оатхалаш хьаергья. Цехашка хьатIаякьаргья 50 тонн карбамид.

Цу дийнахьа арахецаргья итташ эзараш сомий маьха продукци. БIаь эзараш сомаш пятилетка фонде дIачулургда.

Завода коара а гонахьара а хьагуладергда 20 тонн тиша аьшк, завода ков, пунна хьатIайоагIа улицаш: машиннаькъа переезд, контейнерни ков цIендергда. Из деш тоаергья завода коанаIараш, дIайогIаргья 400 га, 250 кIотарг, 150 квадратни метр газонаш, 5 километр йолча бардюра а гаьнашта а кIир тохаргья, гаьнашта гонахьара лаьтта оахкаргда.

Дезача денна накъаболхаш санна кийчбеннаб «цIеча шоаттдента» Асланбек Шерипова цIерагIча Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода болхлой.

Ю. ТЕГАЛОВ.

ДИКА КИЙЧБЕННАБ

— Берригача советски наха а санна, — аьлар респотребсоюза ремонтно-монтажни комбината партийни организаце секретара Беленко Алла Ивановнас, — тха болхлоша а дизза дакъа лоацаргда сийлахь-воккха Ленин ваь ди белгалдоаккхаш хургдолча «цIеча шоаттдийнахьа» къахьегача юкъе. Тха йоккха йоацача коллективацара цу дийнахьа болх беш хургва 90 саг. Царех 60 саго болх бергба юкъарчал доацаш цехашка: холодильникаш, торговле кхыйола оборудовани тоаеш, реклама кийчъеш, кхыдар деш. Шоаш къахьегаш даьккхача ахчах 240 — 250 сом пятилетка фонде дохийтаргда.

30 саго болх бергба комбината ков а гонахье а цIенъеш, цхьалко еш, эш-эшшача гаьнаш йогIаш.

Комбината болхлой цхьоагIо йолаш арабовргба цу дийнахьа къахьега.

• • •

Ерригсоюзни коммунистически субботник долча дийнахьа толаме къахьега аьнна москвичаша дIадоладь гIулакх могадаь хьаллаьцад «Вторчермет» Нохч-ГIалгIай производственни заготовительни управлене коллективо.

Цу дийнахьа мехка мартенашка 550 тоннал кIезигагIа доацаш металлолом дIадахьийта, 650 тонн гулде, 250 тонн дIадахьийта кийчде лаьрхIад укхаза. Алхха цхьан Грозненски цехе кийчдергда дIадахьийта металлолом 220 тонн.

Металлолом тIадотта а дIадахьийта а мел эша вагонаш лургья аьнна дош деннад машинаькъахоша.

Цу дийнахьа ерригача управлене болх беш 180 совгIа саг хургва.

Ю. ЮСУПОВ.

• • •

1100 СОМ — ПЯТИЛЕТКА ФОНДЕ

Ерригсоюзни ленински коммунистически субботника кийчо яра а из толамца чакхдаккхара а дош дувцаш собранеш чакхъяьннай «Кавказ» совхоза ерригача бригадашкей фермашкей. Белгалдаьхад субботниках дергдола балхаш.

Верригаш а 400 совгIа саг хургва субботнике дакъа лоацаш. Цу дийнахьа 20 гектара тIа керда комсаш дIайогIа лаьрхIад, нах чубаха керда хьалдеча ши фусам йолча цIагIа топпар хьаха, кIираш тоха, басар хьакха, хIаьта доахани хьаккхарчи кхоабача фермашка санпропускникаш хьалъелга, кхыдола балхаш делга лаьрхIад. Дукха балхаш дергда фермашка, кхашкарча станаш, нах баха моттигаш тоаеш.

Ерригсоюзни субботнике болх барах иттлагIча пятилетка фонде 1100 сом дала лерхI «Кавказ» совхоза къахьегамхоша.

А. БАСИЕВ.

Яхь дIайолаяьраш

Пятилетка хьалхарча кхаь шера задани СССР керда Конституци тIайнца шу дузача денга кхоачашьяра социалистически яхь дIайолаяьча Горячеводски УБР бурувдеттараша къаьстта дика къахьег укх шера. Шоаш тIайнца декхараш толамца кхоачаши тIеххкоачаши деш ба уж. Буруш тохара хьалхарча квартала план тIеххкоачашъяраx рапорт деннад цар 25 марта. ПланагIа лаьрхIачул совгIа техар хилар 120 метр. Ер бутт боллехьа кхы а бIаьш метраш буруш тохаргда управлене коллективо заданел совгIа.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

КОАРТОЛ ДIАЕ БОЛАБЕННАБ

23-ча марта болабеннаб «Экажевский» совхозе коартол дIаc. Механизатораша дIеьхча Iанна къахьийгад цу деношка кийчлуш. Дукха хиннад сихен дикен бIаьстан балхаш чакхдоахаргда яхаш къамаьлаш а. ТIаккха миштад гIулакхаш болх дIаболабаьча хьалхарча деношка?

Тхо хиннад совхозе шоаттдийнахьа, 25 марта. Делкъел тIехьагIа кхо сахьат даьннача хана дIайийна яьнар (цул хьалхара ши ди а лоархIаш) 15 гектар совгIа коартол яр: царех 9 гектар Угурчиев Iамирханен вожаш Аушев Ювсапен звеной кхаш тIа. ДIахо йола звенош хIанз а хьатта коартолаш хоржеш, цхьанша «кийчонаш ен» яр.

Долалушшехьа аргда вай: совхозе укх шера дIае лерхIаш я 600 гектар коартолаш, хIара гектара тIара планагIа чуэца лерхIаш ба 110 центнер хьувкъам. ХIаьта лаьтта-м хIара сахьата докъалуш ма-латтий. Совхоза специалисташи механизатораши дика ховш ба декъача лаьттара фу хьувкъам боал.

Фуд новкъадар, ханнахьа болх дIа ца болаболийтар?

Звеньевойшта лац совхоза кулгалхошта «леткъа», къаьгга хьаалац йIовхал эттача деношка хийцца болх дIа ца болабара бахьанаш. Бакъда уж шоаш а гуча да.

Керттердар — болхлой бац тоъал. Из массазара лазар да. Цу дийнахьа Аушев Ювсапа кхай тIа 7 саг вар, царех дукхагIдараш бераш а долаш, Угурчиев Iамирхана кхай тIа 6 болхло вар.

— Хила везараш 60 саг ва, — йоах механизатора, тха хаттара жоп луш. — Оаха лерхIача бесса 7 — 8 дийнахьа коартол дIаювлга хургдац болхлой ца хуле. ХIаьта звенос дIае езар 90 гектар коартол я, Ювсапа звенос дIае езар — 40 гектар.

КIезига ба нах коартол хоржаш совхоза керттерча хьатта а: повкъостала баькха салтий ца лаьрхIача, 60 саг совгIа мара вац, царца 40 болхло массаза а хьатта болх бераш а болаш. Делкъел тIехьелца болх беш хиннаб совхоза-техникума студенташ а. Звеноцара болхлой шоаш беций коартол хоржаш, аьнна хьаттача, хьатта заведующе Картоев Яхьяс йоах:

— Хидриев Iадал-Керний звеноцара (из керда звеньевой ва) 7 саг араваьннав. Уж а — школьникаш. Хидриев Къурейша звеноцара — шиъ кIаьнк, Халухоев Идриса звеноцара — кхо кIаьнк, Евлоев Хьажбикара звеноцара цхьаккха венавац... Ишта да кхыча звеной гIулакх а. Харжа а чуйоxжа езаш а эзар тонн совгIа коартол я.

Хаттар отт ши-шегIа: хIана бовлац нах ара, массехк эзар саг ма-вахий Экажкъонгий-Юрта?

Тайп-тайпара да хьадувца бахьанаш. Уж цхьадараш бакъхила а цхьадараш харцхила а мег. Цхьабакъда харцдоацаш да болхлошта шоаш тахан хьадаьккхар фуд кхоана ца ховлга; болх беш уж болча метте, кхай тIа, царна бIайха кхача ца лоаттабелга (механизаторашна тракторашца центральни усадьбе а бахе дуъ хIама, хIаьта вокх болхлоша тракторни лафеташта юхxе дIатар а беле, шоаш цIагIара хьаенар юъ); социалистически яхь, дикагIа вогIа болх бер малав — из царна фуд ца ховлга. Цул совгIа болх барах коартолаш лургйийений ца ховлга.

— Тхона, дукха бераш долча кхалнаха, къаьстта дагадоаллаш да хьабаьча балхах тхоашта фу лургда ца хар, — йоах Угурчиева звеноцарча Чилиева Зайдатас, Шанхоева Лейлас, кхибараша. — Цхьаболча болхлоша соахка геттара кIезига алапеш даьхар, коартолаш ялаизар царна вIалла а, цхьабарашта елар...

Цхьаькха а да кхалнах летъкъаш. Дилла болх беш яле а, ханна балха этгаяле а нагахьа саг яц къахьегама книжка долаш. Цхьанца бахьанаш а доахаш юхатетт берашта доагIа пособи (дукха бераш долча дезалашта). Къыметтел звеньевой волча Аушева берашта а деннадац керда шу доладелча денз пособи.

Цу шаьхке а гIулакха вIалла духьала хIама хила йиш яц. Къахьегама книжка, ханна эттавале а массазара болхло вале а хIара болхлочоа организаце хьаязден дIавоалача хана дIадален дезаш документ да. ХIаьта берашта доагIа пособи болх бечар — шоаш балха болча организацешка, учрежденешка гIолла ийду, шоай алапега хьежжа, балха боацачар моттигерча собесашка гIолла ийду. Из миштa, мичара эца деза болхлошка дIаала а, ханнахьа пособи дIадала а декхарийла ба бухгалтере болхлой.

Совхоза кхашкара балхаш хIанз долалуш мара латтац. Цудухьа, новкъарленаш ю уж бахьанаш юстара а даьха, сихбаь болх дIахьоре ханнахьа чакхъяргъяр боахаме бIаьсти.

Д. ХАКИМОВ.

ХЬЕХАРХОЙ СЪЕЗД

Селхан Грозне В. И. Ленина цIерагIча культура Двореце хилар Нохч-ГIалгIай АССР хьехархой V съезд.

Съезд хьайийлар республика Министрий Совета председатела **М. А. Керимова**.

Съезда делегаташа, массава раьза а волаш, шоай съезда сийлен президиуме хержар КПСС ЦК Генеральни секретарь, СССР Лаккхехьарча Совета Президиума Председатель новкъост Л. И. Брежнев керте латта КПСС ЦК Политбюро.

Съезде «Юкъерча дешара школашка дешархошта хьехилга, кхетам лулсен уж къахьега кийчбелген кхы дIахо а дегIаккхувлара хьакъехьа» болча КПСС ЦК, СССР Министрий Совета соцам кхоачашбара даькъерча республика просвещене болхлой декхарех» яха доклад йир республика просвещене министра **М. У. Умарова**.

Пренешка къамаьлаш даьча КПСС Грозненски горкома секретара **Л. П. Белоглазовас**, Гудермесски гороно заведующе **Б. Д. Далагова**, Шелковской станицерча бархIшерарча школа директора **В. А. Старцевас**, ВЛКСМ Нохч-ГIалгIай обкома хьалхарча секретара **Г. Х. Эльмурзаева**, Веденски района Гуни яхача юртарча юкъерча школа хьехархочо **В. А. Тулуповас**, Нохч-ГIалгIайчен йоазонхой Союза правлене председатела **Р. С. Ахматовас**, г. Назранерча № 2 йолча школа хьехархочо **А. Т. Мальсаговас**, просвещене болхлой профсоюза обкома председатела **П. В. Черникова**, Ножай-Юртовски районерча Мескетерча юкъерча школа директора **А. А. Айдамирова**, профессионально-технически дешара Нохч-ГIалгIай управлена начальника **А. И. Кучерова**, «Оргтехника» производственни объединене генеральни директора заместитела **Д. И. Стебловске**, Грозненски района Старо-Сунженски юкъерча школа хьехархочо **Л. П. Максименкос**, Нохч-ГIалгIай хьун боахама управлене начальника **А. Ч. Осмаева**, Нохч-ГIалгIай педагогически училища директора **С. М. Мовтаева**, Шелковской райисполкома председатела **В. Д. Аралина**.

Съездо тIайийцар республика просвещене берригача болхлошкен общественностагеи дола кхайкарал, хержар РСФСР а СССР а хьехархой съездашка гIоргбола делегаташ.

Съезда балхах йолча отчета кепатохаргья.

Безаме ладийгIар лекцега

Укх деношка «Малгобекнефть» НГДУ РИТС-2 болхлой, гIулакхера нах, специалисташ вIашагIкхийттабар лекцега ладувгIа. «Производства эффективность лаккхъяр, балха дикал тоаяр — города а юрта а къахьегамхой керттера декхар» яхача темах из царна йийшар мехкдаьттан химически промышленноста болхлой профсоюза обкома председатела В. Н. Зубкова.

Цо хоадам болаш дийцар КПСС ЦК декабрьски (1977 ш.) Пленума решенеша, цига КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лаккхехьарча Совета Президиума Председатела нов. Л. И. Брежнева даьча къамаьло, социалистически яхь шерагIа йоаржаярах долча КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК Письмос, СССР кердача Конституце а РСФСР Конституце проекто а хьалхашка оттадаьча декхарех, цу даькъе беш бола беррига организаторски кхетамен болх пятилетка кхоалагIча шера планаши социалистически декхараши кхоачаш а тIеххкоачаш а дара тIаберзабаь хила безарах.

Б. ЧЕРБИЖЕВ.

ПАРТИЙНИ СОБРАНЕШ ДИКАГIА ЯРА

Шоаттдийнахьа КПСС горкоме яьча семинаре вIашагIкхийттача города предприятей, организацей, учреждений, вузай партийни комитетий секретараша ладийгIар «Ярославски городской партийни организацех болча КПСС ЦК соцамга хьежжа парткомашка коммунистий собранеш кийчъяреи чакхъяхарей практиках» аьнна парте горкома организационно-партийни балха кабинета заведующе Н. А. Шепелева даьча къамаьлага.

Цул тIехьагIа шоай балха опыт дIа-юха эцаш хилар семинара доакъашхой.

«Грознефтегеофизика» треста парткома секретара Ю. П. Карнаухова дийцар «КПСС XXV съезда решенеш кхоачашъяра коммунистий собранеш пайданегIа хургйолаш вIаштIехьъяхаран цар лоархIам айбаран цар парторганизаце беча балхах», ГрозНИИ парткома секретара Г. А. Радченкос — «Цеховн партийни организацешка коммунистий собранеш кийчъяран чакхъяхаран парторганизаце лоаттабеча тIахьожамах», «Промавтоматика» Iилма-производственни объединене парткома секретара И. А. Безлихотновас — «Партийни группашка собранеш мишта чакхйоах хьожаш парторганизаце деш долчох».

«Орелстрой» яхача управлене коллективо толамца кхоачашъяьй ший шин шера план. Нах чуIеча цIеной кварталаш комплексно хьалъелген хадданза планированя а еш бригадни подрядаца цхьана гIишлошъелга поточни вIаштIехьдоаккхилген графикал хьалхабулаш чакхдаьккхад гIишлонхоша. «Орловски хадданза яр» яхача, КПСС ЦК могаяьча методо торо хилийтай шин шера план 340 йолча 385 эзар квадратни метр наха чуIе цIеноги хьалдаь а даьха эксплуатаце дIадала. Культурно-бытовой гIулакхашта эша зданеш хьалъярга дIадахийтад 10,3 миллион сом.

Городе хьахиннай керда кварталаш. Цига хьалдеш латт тоаяь планировка, хоза фронтонаш йола квартираш. Сталепрокатни завода микрорайонах хIанзара хоза тоаяь город хиннай.

Укхаза хьалъяьй школаш, детсадаш, яслеш, медицински культурно-бытовойн учрежденеш.

СУРТА ТIА: цхьаькха цхьа цIа хьалдаьд кердача квартале.

В. УГЛИКА сурт.
ТАСС фотохроника.

СИХДЕННАД БIАЬСТАН БАЛХАШ

Дика дIадоладаьд кхашкара балхаш Малгобекски района ГI. Ахриева цIерагIча совхозе. Н. З. Халина кулгалдеча мехотряда механизатораша тIоадал чусоцаеш макхаш даьхад соахка гурахьа зяба аьха хиннача 732 гектар кхашка. Цул совгIа ялатийна а, мошача доакъара а, аьла а лаьрхIа 116 гектара тIа кен дIабийнаб укхаза хIанзлехьа, план 100 гектар йолча. Кен дIабувш хилар трактористаш Никишин Михаили Гугаев Ахьяди. Балха нормаш тIеххкоачаш а еш дикен сихен чакхбаьккхар цар из болх.

Укх шера 400 гектара тIа генараш дIаде лаьрхIад боахаме. Иштта дIае езаш я ялатийна а силоса а лаьрхIа хьажкIаш, кхыйола культураш. Генараш дIаде лаьрхIача кхашка 276 гектара тIа тIехьа макхаш а долаш культиватораш яьхай.

— Шин-кхаь дийнахьа культиваци яь даргда тхо генараш дIадувргдолча дерригача кхашка, — йоах механизатораша.

Ялат дIаде лаьтташ кийчдара болх дикa дIахьу механизатораша А. И. Провоторова, П. Е. Шагрова, М. А. Никишина, А. Гугаева, кхычар. 150 — 180 процент кхоачашъю цар хIара дийнахьа балха нормаш.

— Совхоза болхлоша чIоагIа раьза болаш, дег тIара къоабалъеш тIайийцай РСФСР кердача Конституце проект, — дувц совхоза керттерча агронома Яндиев Залата. — Цунна жоп луш укх шера дика ялатш кхеде дош деннад совхоза механизатораша. Из декхар кхоачашдара дуккхадар даьд цар укх Iай. 1150 гектар гурахьа дийнача каболча ялаташта минеральни удобренеш техай, бIаьсти ялаташ дIадувргдолча кхашка 2200 тонн ширдаьнна кхо диллад, 104 тонн минеральни удобренеш тайсай.

Сихденнад кхашкара балхаш совхоза комсаш лелаеча отделене а. Укхаза лаьтта кIалхара хьамукъаяха езаш 230 гектара тIа комсаш я. Из болх шин даькъах латт. Хьалха комсаш дIаегIача мутIарашкара лаьтта дIаи-хьаи доаккх оахаш. 200 гектара тIа чакхбаьккхаб из болх. ТIаккха ше къаьстта йолча машинашца фо детташ лаьтта дIа а доаккхаш комсий кIотаргаш хьагучайоах. 60 гектара тIа иштта хьагучаяьхай комсаш.

Комсаш лаьтта кIалхара хьамукъайоахача къаьстта дика къахьегарца белгалбаьннаб Шахгиреев Iилмани. Алханов Мовлди. ХIара дийнахьа цаIи ахи — шиъ балха норма а йоаккхаш, социалистически яхье хьалхле лелаеш хьабоагIа уж.

Комсий кIотаргаш лаьтта кIалхара хьамукъайоаххаше а дIадоладу уж йоIилга. Ше къаьстта бригада я комсаш йоIаш. 30 гектара тIа чакхбаьккхаб из болх.

А. ХАРСИЕВ.

ЮВЦАШ Я РСФСР КОНСТИТУЦЕ ПРОЕКТ

Массехк шу хьалха денз Ермоловски дахчан хIамаш еча комбинате болх беш я 150 саго дешаши 6 группах латташи йола экономически дешара школа. ЦхьоалагIча группе Iомаю марксизма-ленинизма лардий курс. Укхаза занятеш еш ва йоккха опыт йола пропагандист Элимбаев Патал Хамидович.

— Массайолча группашка дика вIаштIехьдаьккхад дешар, — йоах РСФСР кердача Конституце проекта хьакъехьа занятеш дикагIа вIаштIехьъяхара пропагандисташца Власова Евгения Николаевнацеп (юкъе ягIар) Медведева Вера Ивановнацеп дагаволаш волча комбината парторганизаце секретара Умиев Мовлдина.

Я. ЦУЕВА сурт.

КОЛХОЗХОЙ МИТИНГ

Митинг хилар укх деношка Сунженски района «Путь к коммунизму» колхозе.

Боахама центральни склада юа ши бIаь гаргга саг: кхаш, хьайбаш леладераш, боахама специалисташ гулбелар Российски Федераце Керттерча Закона — кердача Конституце проект ювцача дакъа лацара.

Митинг хьайийллача колхоза парткома секретара Д. А. Ибрагимова лоацца дийцар Российски Федеративни Советски Социалистически Республика кердача Конституце проект араялар сецца дувзаденна да, из СССР Конституце ларда тIа оттаяь хиларах, хIаьта иштта республика гражданашка юэцийта а цу хьакъехьа цар йолаш йола предложенеш гулъе а из араяьккха хиларах. Нов. Ибрагимова белгалдир РСФСР кердача Конституце проекто лаьттах дикатIа пайда эцара хьакъехьа колхозхой бехктокхам лакхбеш хилар.

Къамаьл де дош лу баьцовгIашта эе деча хIамаех лораяра волча колхоза агронома Н. И. Казачковна. РСФСР кердача Конституце проект дег тIара къоабал а еш колхозхой тIахьийхар цо оасара баьцашца, зене йолча садоаллача хIамашца къовсам лоаттабара хьакъехьа района берригача къахбегамхошка кхайкарал де. Из хургда, — аьлар агроно ма, — вай республика кердача Конституце проект къоабалъеш тIаэцарах къаьгга бола тешам. Митинга берригача доакъашхоша дIаьхдаь тIоараш а тохаш тIайицар агронома баь тIахьехам.

Цул тIехьагIа къамаьл даьча колхоза кадрай отдела болхлочо Т. И. Тюльпицовас, РСФСР кердача Конституце проект къоабал а еш, предложени елар **вай мехка колхозаш вIашагIйохкача, Даьймехка тIом лаьттачеи тIема тIехьарчеи хана, колхозашка деррига балхаш куйг-кара деш хиначa шерашка денале къахьийгача, хIанз пенсе болча колхозий ветеранашта пенсоиии Iалашо дикагIа яра дош юкъехьо,** аьнна. Колхоза ветерана С. М. Умуршадинца Керттерча Закона проект къоабалъе шеаар тIа а хьехаш, предложени елар **леладе дIаденначa даьттах, къаьстта хий дехкачох, лерттIа пайда ца эцарах бола хIаране бехктокхам хоадам болаш лакхбелга,** дIаязде аьнна.

Колхозхоша шоаш дукха балхаш даьд укх шера. Гурахьа юв культураш дIайийнача 2750 гектар кхашка подкормка яьй. Январеи, февралеи кхашка 21 эзар тонн кхо диллад, цул совгIа 420 гектара тIа минеральни удобренеш тайсай.

Укх деношка удобренеш а йохкаш 100 гектар кен, 200 гектар цхьан шера тIаювала баьцаш дIайийнай колхозе. ХIанз боахаме ма-даггара деш латт горохи коартоли дIаера балхаш. Ялх агрегат йоал колхоза кхашка коартол дIаювш. ХIанзле 80 гектара тIа дIайийна яьшай из культура, хIаьта укх шера из дIае лаьрхIад 500 гектара тIа, вешта аьлча, соахка дIайийна хиначул ши бIаь гектар совгIа.

С. БЕРДОВ.

МАIАЧА НАХА НИЙССА БОКЪОНАШ ЕННАЙ КХАЛНАХА

СССР Конституце тIа санна укх деношка араяьннача РСФСР Конституце проекта ший къаьстача 33 йолча статья тIа а дIаяздаьд. «Кхалсаген маIача саген цхьатарра бокъонаш я РСФСР-е», аьнна. Цу дешай маIан боккха социально-политически маIан долаш да.

Советски Iаьдал даьнначул тIехьагIа мара вахара, къахьегама, нанала дегIIоз кхаьчаяц вай мехкарча кхалнахага. Коммунистически парте Даьхе дукхаезаргйолчен цунна мутIахьа хургболчен уйланца хьалкхебаь советски кхалнах коммунизм хьалъеча боккха низ а хинна дIаэттаб.

Вай мехка революционни эргалонаш яр духьа, керда коммунистически общество хьалъяр духьа лоаттабеча къовсама ерригача этапашка парте лерргIа кхоачашдаьд къахьега кхалнах лоалара бахарни царца цхьатарра бокъонаш яларан В. И. Ленина белгалдаь декхараш.

В. И. Ленина чIоаггIа теркалдаьд кхалсагагара хьал, социально из мукъаяккхара дош. ЧIоаггIа лоархIам баьб цо общественни производствана, общественно - политически вахара кхалнах юкъеозара.

Кхалнах лоалара бахеи общественни производствана юкъеозен Iалаьмате хала хиннад мехкара кагий къамаш дахача моттигашка. Къамий йистошкарча кхалнаха шоай лоIами хьинари хьахьокхаргдолча наькъа тIа царна духьаленаш а увттаеш, къаман, классови, дын, дезала Iазап тIалаьттал царна.

Экономически хала хьал, боахам дегIабара геттара лоха боарам, политически культурни гIулакхашта тIехьадиса хилар, патриархально-родови Iаьдалаш — уж деррига хIамаш доаман кхалнаха къаьстта боккха бала а хинна царна кач даьхкад. Къилбаседа Кавказерча лоаман кхалсагагара бала укх тайпара язбаьб гIалгIай писателa А-Г. Гойгова: «МаIача саго акхагIча тайпара низ тIалоаттабаьб кхалсага бIаьш шерашка из доастама яьха хилар бакъде йиш йолаш бола. Iимад йоацаши бирсеи латта, Беш-лоам, меттаза теш, сигала баха латтача моттиге. Лоамарочоа хийттачох, вахара йоккхача «чарха иттлагIа церг» мара цIаккха а хиннаяц кхалсаг... «Из малха яьлча сардамаш доахар, эггара дикагIдар хилча а, хьоаха ца еш ютар. Теркал ца еш. Iоттарашеи човхамашеи унзара яьккха, дуне ца гуш хьалкхувра из».

Лоаман кхалсаг, цхьаккха бокъо йоацача хьал тIа оттаяь, кхы хьал ца ялийтара гIо даьд бусалба дыно. Дыно могадаьд дукха истий кхувлар, урдош дахар, кхенза йола йиIигаш маьре ахийтар. Мара мутIахьа хила еза сесаг йоах КъорIо. Дына керте латтарашта хийттачох, зулам юкъедехкар, юхьIаьржо тIакхоачаер, во тIадахьар массаза а кхалсаг хиннай. Бусалба дыно хьакъали кхетами боацаш лаьрхIай кхалсаг. Эксплуататорски классий законашеи дынои мегийтад кхалсаг доастама яхари цун сий доадари, цудухьа дикка чIоагIденнад уж наьха традицешка, обычешка, оамалашка, цар юкъмоттигашка. Дын фанатизм, шариIатеи Iадатеи законаш — лоаман кхалсага тIалаьттаб цар бала.

Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце овлангара денз хийцар лоаман кхалсага кхел. Советски Iаьдал да кхалсага сий цIаккха а ца хиннача тайпара лакхдаь, моллагIча къамахи дынахи бале а кхалнахан маIача нахан цхьатара бокъонаш оттаяь исторе чухь эггара хьалхара Iаьдал.

1917—1920 шерашка, Советски Iаьдала моастагIий цхьа фронт а яь Советий къонача республикана духьала баьнна хана, юстара бовлaнзар лоаман кхалнах. Моттигерча къаман буржуазецеи классови моастагIчун контрреволюционни низашцеи лира тIемаш лаьттача цу халача деношка шоай моарошцеи вежараштеи лалла дIа а этта Советски Iаьдал бахьан долаш къонахий санна лийтар бIаьш шерашка сий ца доалаши бокъо йоацаши баьхка нохчийи гIалгIайи кхалнах.

Советски Iаьдал бахьан долаш лоаттабаьча къовсама сийлахьча летописа юкъеяхай доарахой човнаш еххаш, къонахчал долаш Н. Ф. Гикало отрядe моастагIчох лийта нохчий халкъа майра йоI Арсанова Фатима. ДогIа санна тIадеттача пхорчашта юккъе доарахой човнаш йийхкай цу къонахчал долча йоIо, тIом ца булуш кIалбиса бIухой араккхихьаб. Геттара къона йолаш, турпал санна тIем тIа ялар хиннад Арсанова Фатимай.

Долакха-Юрт йоаккхаш баьча тIем тIа ший къонахчалца бIухой-цIеэскархой цецбоахаш хиннай барайтта шу даьнна гIалгIай йоI Долгиева Коази. Лелхача йоккхийча топий пхорчашта юккъе гIолла тIема кхоачам тIакхихьаб цо, бIухошта, доарахошта лора новкъостал даьд, ший къонахчалца цар дегаш урауттадаьд.

Нохчий халкъа сий долча йоIо ГIойтIарча Доболаева Серижата граждански тIом болча хана цамогаш хиннача цIеэскархошта гIулакх даьд, Н. Ф. Гикало отряда маькх еттай, деттача пхорчашта юккъе гIолла патронаш кхихьай окопашкара тIом беш болча бIухошта. Граждански тIом чакхбаьнначул тIехьагIа лоаман кхалнаха юкъе хьинаре болх баьб Доболаева Серижата. 1921 шера денз массаза а Нохчашкахьара делегат хиннай из лоаман кхалнаьхен Малхбоален кхалнаьхен ерригача съездашка.

Дубай-Юртара нохчо Асабаева Iабадат ший маьраца цхьана Н. Ф. Гикало отрядах дIа а кхийтта, юкъе бувзам лоаттабеш хиннай. 82-ча стрелкови полке курьера гIулакх деш ше йолаш, къайлагIара каьхаташ дIа-юха кхыхьад цо. ВорхIазза чов яьй цунна тIем тIа.

Граждански тIом чакхбаьнначул тIехьагIа боккха общественни болх беш хиннай Асабаева Iабадат. 1924 шера парте яхай из. Кхалнахах эггара хьалхара юртсовета председатель хиннай из Нохчашкахьа.

Маьрша гIирс хьалбеш лаьттача шерашка, халкъа боахам юхаметтаоттабар духьа, социалистически новкъа гIолла мохк дегIабоалабар духьа партеи советски халкъои лира къовсам лоаттабаьча хана, шерра-шера боккхагIа хулар общества экономически, политически, духовни вахара дерригача доакъошкара кхалнаьха социальни лоархIам.

Социализм бахьан долаш лоаттабаьча къовсама хьинаре юкъебахар Нохч-ГIалгIайчен кхалнах а.

Лоаман кхалнах общественно-политически гIулакхашта юкъеозара боккхача лоархIаме хилар 1923 шера Нохчашкахьеи 1924 шера ГIалгIашкахьеи яхкаь кхалнаха юкъе беча балха отделаш.

Кхалнах республика боахама вахара юкъеозара аьттув болашагIа йола форма яр кустарно-промыслови артелаши мастерскеши яхкар. 1928 шу чакхдоалаш цу тайпарча мастерскешка болх беш 70 вайнаьха кхалсаг яр. Цу мастерскешка вIашагIъехкар кхалнаха йоазув-дешар хьеха пункташ.

Шерра-шера дукхагIа хулар партеи комсомолеи мугIарашта юкъеухаш бола вайнаьха кхалнах а. Масала, нагахьа санна 1926 шера ВЛКСМ мугIарашка нохчий 25 йоI мара хиннаеце, 1928 шера 167 сагага дIакхаьчар уж. ГIалгIашкахьа 1931 шера ВЛКСМ мугIарашка гIалгIай 159 йоI яр, хIаьта 1933 шера — 421. ХIаьта 1970 шу долалуш комсомола мугIарашка 1414 нохчои гIалгIаи яр.

Вайнаьха кхалнах социальни духовнии лоалах мукъабахара процесс реакционни духовенстваи кулацки элементашеи чIоаггIа духьале еча хьалашка йела езаш хиннай. Ислам хьехарашта хайнад, кхалнах социальнии духовнии лоалах мукъабахаро духовенства авторитети дын позицеши овлангара денз бухйоахаргйолга. МоастагIала агитаци яргара даьнна террористически акташка кхаччалца фуннагIа де бе хийттадац царна кхалнаха эмансипаци яра процесс юхакъовлара. Классови моастагIаша дорха агитаци йолаьй лоаман кхалнаьха паргIатонеи нийсхонеи духьала, царна йоазув-дешар хьехара, клубаш, избачитальнеш, красни уголокаш, ликпункташ хьаеллара духьала. Активисткашта духьала массехк террористически акт яьй: Масала, 1929 шера йийра парте Ножай-Юртовски окружкома женорганизатор З. Багирова.

ГIалгIашкахьа 1930 шера декабре боабир Аьхки-Юрта Совета председатела заместитель Оздоева Хадижати СурхотIара активистка Цечоева Лидаи.

Цхьабакъда, классови моастагIаша дорха духьале ешшехьа а вайнаьха кхалнаха хьинаре дакъа лоацар социализм хьалъеча.

Знанеех кхийна баьнна вайнаьха кхалнах общественни вахара тайп-тайпарча доакъошка балха уттар. Доккхийча гIулакхаш тIа ахийтача эггара хьалхарча кхалнахах бар, масала, Батукаева Хамсат — окружной къахьегама суда председатель, Зязикова Жанет — ГIалгIай областной суда член, Д. Базоркина — парте ГIалгIай областной комитета женотдела председатель, Сулейманова Бикату, Азаева Арубика, Умалатова Бекисат, Ибрагимова Меди — парте Нохчий областной комитета болх беча кхалнаьха отдела женорганизатораш.

Партийнии паччахьалкхени аппарате кулгалдеча гIулакхаш тIа ухийтар вайнаьха кхалнах. Масала, 1938 шера Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель яр нохчо Д. Х. Докаева, комсомола обкома секретарь — А. Е. Ужахова, комсомола райкомий секретараш — С. Абдуллаева, С. Оздоева.

Иштта, тIехь-тIехьагIа, шерагара шу массаза доал, цхьатарра бокъонаш йола гражданаш а социалистически паччахьалкхе хьинаре хьалъераш а хулаш дIаувттар вайнаьха кхалнах.

1917 шера Октябрал тIехьагIа вай мехка дIайоланнача политически, социально - экономически эргалонаша йиш хилийтар вайнаьха кхалсага вахаре овлангара денз хувцамаш де. Цудухьа вай тахан доккхал а деш белгалдоаккх, республика халкъа боахаме болх беш вайнаьха кхалнахах 6134 дипломированни специалист хилар. ХIанз республика халкъа боахаме юкъера специальни образовани а йолаш болх беш ба 1960 шера хиннaчул 26-зза дукхагIа нохчийн 9-зза дукхагIа гIалгIайи кхалнах. Тахан унахцIено лораяра органашка болх беча 15 эзар болхлочох 3 эзар совгIа вайнаьха кхалнах ба.

Паччахьалкхенна доал деча хьинаре дакъа лоац ГIалгIайчен кхалнаха. СССР, РСФСР, Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Советий депутаталла хержай 79 кхалсаг, моттигерча Советашка — 4770 кхалсаг, царех наьнаьха кхалнаьхах — рех вайнаьха кхалнахах — 3296 саг.

МаIача наха нийсса халкъа боахама дерригача доакъошка социалистически яхье хьинаре дакъа лоац Нохч-ГIалгIайчен кхалнаха, хьинаре къахьег комсомольско - кагирхой коллективашка. Республике шерра йовзаш я Дудуркаева Кометай — диъ бера наьна, шерра профиль йолча механизатора, гIоръяьннача тхьамка леладеча говзанча комсомола XVII съезда делегата, Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета депутата Ильманова Маликай, доярка Социалистически Къахьегама Турпала Барахоева Лемкай цIераш.

Республико доккхал ду йовзаш йолча поэтесса Ахматова Раисайх, эггара хьалхарча нохчий летчицах Насуханова Ляляйх.

Коммунизм хьалъяра йоккхий планаш кхоачашъеча лоархIаме дакъа лоац советски кхалсаго. Вай мехка бокъонца чакхъяьхай маIача наха нийсса кхалнаха бокъонаш ялараx йола ленински идеяш. Дунен тIа эггара хьалхарча социалистически паччахьалкхе кхалнаьха дош къоастадара опыт дунен халкъашта юкъе боккха лоархIам болаш я кхалнаха хIанз а доккха Iазап тIалаттача дерригача мехкашта.

М. КАРАТАЕВА,
Нохч-ГIалгIай исторе, социологеи филологеи IилматIохкама института советски замалахьарча исторе сектора заведующи, исторически Iилмай кандидат.

ТIЕХЬАДУСИЛГА ДIАДАЬККХАД

Укх шера заданеш кхоачаши тIеххкхоачаши яра шерра социалистически яхь йоаржае берригa къахьегамхой тIахьехаш парте даьча кхайкарало, къаьстта, масала, «ритмично болх беш бац Къилбаседа Кавказа машинникъ» яхача дешаша кIоарга уйла яйтар Грознерча локомотивни депо коллективага.

— КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК Письмона хетаяь коллективе хиннача митинго, ерригача цехашка цун чулоацам кIоаргга Iомабаро доккха новкъостал дир тхона дIадахача шерашка тIехьадусаш хилар дIадаккхара, укх шерара заданеш кхоачашъяра тха берригa болхлой оарцагIбахара, — аьлар депо партийни организаце секретара Сердюк Валерий Ивановича. — План кхоачашъюлургйола чура резерваш хьа а леха, уж производствана юкъеяхийтар. ХIанз шоаш тIайица декхараш кхоачашдара шерра социалистически яхь йоаржаяьй машиннаькъахоша.

Пятилетка кхоалагIча шера план 28 декабре кхоачашъе, заданел совгIа еза етта 50 поезд дIаяхийта, 300 эзар тонн мухь дIабахьа, 42 эзар сома пайда бергбола рационализаторски предложенеш производствана юкъейоалае, болх беш болламе а 40 слесарь, 30 электровозий машинист, 50 машиниста гIончa, 15 тепловозий машинист, кхыбола специалисташ кийчбе декхар тIаийцадар депо коллективо.

Мишта кхоачашду цо уж? Масала, хьожаргда вай дIабахача февраль бетта депо машиннаькъахоша даьхача толамашка. Тонно-километрай задани 100,5 процент кхоачашъяьй. Из деш 29 тонн доагор кходаьд. Кхоачашйир тепловозашта ремонт яра план а. ПланагIа 37 еза етта поезд дIаяхийта йоагIача дIаяхийтар 59 поезд. ЙоагIача ханал хIара ломотива йоккха ремонт 12 сахьати зIамига ремонт 1 сахьати хьалха яь яьхар.

ХIама ца эшшаш иштта дар январь бетта даьха толамаш а. Дика латт гIулакхаш укх март бетта а.

Шера Iомабе лерхIача специалистех, машинисташкара дIаийккхача, 70 процент бараш Iомабаь баьинаб.

Уж толамаш даьхад социалистически яхь дика вIаштIехьъяккхар бахьан долаш. Пропагандисташа машинисташа Лепешков Георгий Яковлевича, Сальный Владимир Ивановича, агитатораша мастераша Макаренко Алексей Андреевича, Овчаров Вячеслава, бригадираша Сушков Юре, Чегрин Виктора, кхычар боккха кхетама болх бир коллективе. Цар хIара болхлочунга кIоаргга дIабовзийтар КПСС ЦК декабрьски Пленума решеней, КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК Письмои чулоацам, царга хьежжа хьалхашка отта декхараш, уж кхоачашдара де дезараш. Гойтара агитацега а пенгазеташка а гIолла боккха политически болх бир. «ХIара балха денна—дикала Знак!», «ТIехьавусар уллув хила йиш яц!» яхача девизаша, социалистически яхь мишта латт дувцаш, дикагIа йола опыт дIайовзиташ хIара денна арадувлача «Локомотив» яхача пенгазето шоай гIулакх ду, царех доккха беркат доал.

Ремонтникашта юкъе дика болх беш ба слесараш Юдин Сергей, Смирнов Михаил, Улубаев Хьамид, электрокара машинист Дакаева Зулай, эксплуатационникех машинисташ Дементьев Алексей, Селеджиев Борис, машиниста гIончаш Буюнов Николай, Артеменко Александр, кхыбараш.

Пятилетка кхоалагIча шера заданеш шоаш ханал хьалха кхоачашъергхиларах бIубенна ба депо машиннаькъахой.

Ю. ЮСУПОВ.

Укх тIеххьарча шерашка Грозненски производственни швейни объединене цехашта юкъе яьржача социалистически яхье хаддаиза хьалхалатташ хьайоагIачарех цаI я шоллагIча цеха коллектив. Валови продукци арахецара шин бетта план 105,8 процент кхоачашъяьй цо. ПланагIа лаьрхIачул совгIа тийгад 1600 гаргга барзкъа. Продукци маьхала яккхара шин бетта план 111,1 процент кхоачаш а еш, планал совгIа маьхала яьккхай эзараш сомий маьха продукци.

Уж къахьегама толамаш доахача къаьстта дика къа а хьегаш социалистически яхье хьалхалатташ хиларца белгалбаьнна ба хIамаш тега мотористкаш Погребняк Нина Васильевна, Нанад Светлана Михайловна, Митина Татьяна, кхы дукххабараш а. Юкъера лаьрхIача хIара сменагIа нормаш 120—130 процент кхоачашъю цар. ХIанз укх шера шоллагIча ах шера чотагIа къахьегаш ба уж.

СУРТА ТIА: хIамаш тега мотористка С. Нанад.

И. ПЛИЕВА сурт.

НАЬХА ХЬАШТАШ КХОАЧАШДАРА

Шерагара шерга дукхагIа хулаш латт бахача наьха шоай доалахьара автомашинаш. Царна эша технически гIулакхаш дара, шоай доалахьа автомашинаш ярий хьашташ дизза кхоачашдара дукха мероприятеш чакхйоах Волжски автомобильни завода чуйоагIача Грозненски специализированни автоцентра коллективо. Вежарашха йолча Къилбаседа-ХIирий, Дагестански, Черсий-Балкхарой республикашка хьайиллай автомашинашта технически гIулакх дара йола станцеш. ХIанзарча хано дIадехаш ма-хиллара йолча оборудованеца, диагностика средствашца Iалашъяь я уж. Массе а тайпа йолча «Жигули» яхача автомашинашта ремонт е йиш йолаш а я уж. ДIадахача шера керда хьал а яь болх бе дIайолаялийтар Дагестанерча городе Каспийске 15 автомашина цхьан ханна ремонт е йиш йола технически станци. Иштта городе Орджоникидзе болх бе йолаялийтар цкъа дIаоттаеш итт автомашина ремонте дIаоттае йиш йола технически станци. Укх шера городе Орджоникидзе хьалъяьяргйолаш я цхьан ханна итт автомашина ремонт е йиш хургйола цхьаьккха технически станци.

Шоай доалахьарча автомашинашта ремонт яйта безам барий хьашташ дизза кхоачашдара специализированни автоцентра коллективо соахка май бетта станцешка Знаменске, Орджоникидзевске вIашагIъехкар наха телача заявкех дIа-юха ухаш автомашинашта ремонт еш йола бригадаш. Цар доккха новкъостал дир шоай доалахьа автомашинаш ярашта. Соахка 60 эзар совгIа сома маьха технически гIулакхаш а деш 1700 совгIа йолча «Жигули» яхача автомашинашта ремонт йир цар.

Къахьегама хьалаш, шоай доалахьа автомашинаш ярашта ду гIулакхаш тоадара дукха организационни мероприятеш а чакхъяьхай Грозненски специализированни автоцентре. Технологически диагностикаи оборудованена планировка елга хийцад. Цо торо хилийтай цехашкарча производственни мощностех бизза пайда эца, диагностикаи тIахьожамеи бюро болх тоабе.

Грозненски специализированни центра кулгалхоша, партийни профсоюзни организацеша дукха балхаш ду къахьегамеи производственнии дисциплина тоаяра, машинаш тоаяйтача клиенташта гIулакх дара культура лакхъяра, автомобилашта ремонт елга тоадара. Цох доккха беркат даьннад. Цхьадола кхоачамбоацараш долаш ремонт яь юха специализированни центре хьаккхувла автомашинаш 1976 шера хиннарел соахка кхозза кIезигъелар, хIаьта укхаза ремонт е автомашинаш хьаеннараша леткъаш тела жалобаш 50 процент кIезигъелар. Дика ремонт ярах баркал яхаш уха каьхаташ 70 процент дукхагIа хилар.

Иштта толамаш дахара доккха новкъостал дир «ХIара балха денна — дикала Знак» яхача девизагIа автоцентра цехаша, участкаша шерра социалистически яхь йоаржаярах. Денгара денга дикагIа хулийт цар шоай технико-экономически хьокхамаш, лакхъю клиенташта гIулакх дара культура. Цхьаккха бутт е шу дIадахийтац спецавтоцентра коллективо паччахьалкхен плани тIайица социалистически декхараши тIехкхоачаш ца деш. ДIадахача шера план 102,4 процент кхоачашйир цо. Юкъера лаьрхIача хIара дийнахьа 60—70 автомашина ремонт а яь арайоалайтар предприяте болхлоша.

Цхьа миллиони 387 эзари сома маьха ремонтни балхаш чакхдаьхар цар соахка. Ши миллиони 702 эзари сома маьха запасни оатхалаш оттайир ремонт е укхаза хьайоалаяьча автомашинашта.

Доккхийи бехктокхамеи декхараш тIайицад цар пятилетка кхоалагIча шера а. Цхьа миллиони 660 эзари сома маьха наха гIулакх де лаьрхIад спецавтоцентра а цунна чуйоагIача технически станцей а коллективаша. Цу даькъе Грознерча автоцентра коллективо кхоачашде деза балхаш 945 эзар сома маьха да, цунна чуйоагIача подразделенеша де дезараш 715 эзар сом мах болаш да. Уж хул 1977 шера даьрел 16,9 процент дукхагIа. Гуш ма-хиллара тIайица декхараш доккхий да. Уж толамца кхоачашдара чакхъяха лаьрхIа мероприятеш а дукха я. Городе Нальчике хьалъергья цхьан ханна итт автомашина ремонт ергйола керда постовой станци. Автоцентре хьалъергья эзар квадратни метр йола склад. Производственни гIулакхашта лаьрхIа мукъайоаккхаргья хIанз йолаш йола склад. Цехе автомашинаш хьачу а ца йоалаеш, арахьа автомашинашта зIамига ремонт сиха ергйола гIулакх вIаштIехьдоаккхаргда. Царех дукхагIдола балхаш хIанзлехьа дIа а доладаь деш да.

Шоаш тIайица декхараш тIеххкоачашдара хьинар кхо ца деш къахьегача специализированни автоцентра болхлоша башха-дика толамаш доахаш дIадоладаьд пятилетка кхоалагIа шу. Предприяте а цунна чуйоагIача станцей а коллективаша хьалхарча шин бетта план 106,6 процент кхоачашъяьй. ПланагIа лаьрхIачул совгIа даь ремонтни балхаш 34,7 эзар сом мах болаш да. Грознерча автоцентра болхлоша шин бетта план 113,8 процент кхоачаш а еш, заданел совгIа даьд 16 эзар сома маьха ремонтни балхаш.

Дукха болхлой ба автоцентре пятилетка хьалхарча кхаь шера план СССР керда Конституци тIайица шу дузача денга кхоачашъяра доккхий декхараш тIа а ийца, уж дикка тIеххкоачашдеш. Царех ба хIанз июнь бетта чотах къахьегаш бола автослесараш А. Б. Матвеев, А. Ф. Волошин, С. Т. Алисултанов, Н. А. Годиленко, С. Закриев, М. Сурхоев, Х. У. Батукаев, А. Хаджимурадов, кхы дуккхабараш а.

Предприяте коллектива къахьегама толамаш кхы а дикагIа хила йиш яр, нагахьа санна цун балха тIа цхьадола кхоачамбоацараш ца нийслоре. ТIехьаюсаш я укхаза ворхI участка коллектив. Болх беш яц автоцентра керттера инженер В. М. Медведев керте латта Iилма-технически общества дикала штаб. ХIанз а тIехьа укхаза вIашагIъеллаяц технически совет. Дикала штабеи технически советеи коллективаш я ремонтни балхаш мишта ду хьожаш хадданза тIахьожам лоаттабе безараш. Уж укхаза йоацаш я. Цудухьа цхьаццайола моттигаш нийслу укхаза де деза деррига ремонтни балхаш дизза чакх а ца доахаш автомашинаш араювлийташ. Цудухьа уж машинаш юхаккхувл юхедиса кхоачамбоацараш дIадахара, цунца дувзаденна нах леткъаш а моттигаш нийслу. Цу гIулакхаша дукха балха ха йоаю, боаггIача боарамагIа болх дIабахийтац. Цендаь уж а кхыдола а кхоачамбоацараш дIадахара хьаьдда дола наькъаш белгалдаьхад предприяте кулгалхоша, общественни организацеша.

Б. КОСТОЕВ.

ДИКАЛА КУЛГАЛДЕЛГА — ПАРТИЙНИ ГIУЛАКХ

Продукце дикала кулгалдара система кийчъеча, юкъехьоча, дегIайоалаеча ма-хулла дукхагIа стандартизацех, метрологех пайда эцилга, къахьегама дикагIйола методаш юкъекхухьилга керттера дакъа лоархIаш да. Мах баь варгвоацаш ба цун лоархIам. Цхьабакъда керттердар-м материальни рузкъа хьадеш болча наха кхетам балар, цар духовни дегIабахкара, толамца болх бара, дешара, салаIара эша хьалаш вIаштIехьдахар да. ХIаьта цаI шоллагIчунца айхха ювзалуш а я уж шаккхе оагIув.

Бухсоцаш продукце дикал-м къахьегама дикалах тийша ма йий. ХIаьта дика къахьегилга саг ше массе оагIонгахьара дегIавара дикагIдола хьалаш хьаде харах тийша да.

Цунца дувзаденна коллектив комплексни ларде экономически социальнии дегIаяра планировани елга санна долча лоархIамеча гIулакха чIоагIа уйла тIайохийташ хила еза партийни организацеш.

Предприятешка продукце дикала кулгалдара система юкъеяхьарои цунах толамца пайда ийбарои дIадехаш да массаза уйла еш творчески болх белга, Iилманна, практикана карагIдаьннарий, производства хоадамболча хьалий лерттIа учет лелаелга. ХIара болхло чIоаггIа безам тIабодаши хьинаре къахьегаши ца хилча кхоачашхургдолаш дац из. ХIаьта укхаза да-кх партийни балха керттера декхар — нахаца болх белга. ТIаккха, вайна ховчча тайпара, цунах ба-кх моллагIча гIулакха толам а.

Продукце дикал тоаеча доккхий толамаш даьхача предприятей опыто хьахьоккхача тайпара из гIулакх партийни балха боарамца, дикал бахьан лоаттабеча къовсама хIара болхло тIехьа хургвола гIулакх царна вIаштIехьдаккха харца дувзалуш да.

Цу гIулакха масал доаладе мегаргболаш ба Гудермесски «Мединструмент» завода партийни бюро болх. Укхаза коммунистий собранешка массехказа дийцад дикала кулгалдара комплексни система вIаштIехьъяккхарах дола дош. Масала, соахка январь бетта «Продукце дикала кулгалдара комплексни система кийчъярахи юкъеяхьарахи, иштта эффективности дикали лакхъяра даькъе завода партийни организаце декхарехи» яха дош дийцар. «Арахецача продукце дикал тоаярах долча цеха коллектива декхарех» яха дош ший собране дийцар кузнечно-прессови цехе.

«Мединструмент» завода болх ларде а лоацаш продукце дикала кулгалдара комплексни система района предприятешка кийчъяран юкъеяхьарaи» яха дош района предприятей керттера инженераши партийни организацей секретараши гулбенача районни совещане дийцар КПСС Гудермесски городской комитето. ХIаьта 1977 шера декабрь бетта завода управлене партийни собране дийцар «Продукце дикала кулгалдара комплексни система кийчъярахи юкъеяхьарахи дола завода управлене декхараш» яха дош. Доккха беркат даьннад цу дерригнех. Паччахьалкхен дикала Знак еннай завода цхьайолча изделешта.

Кхы цхьаькха а масал доаладергда вай. Грозненски швейни объединени. Укхаза арахец лакхерча дикала категорех 42 тайпа изделеш. Из гIулакх тесса дуташ яц партийни организаци. ДIадахача шера арахецача продукце дикал тоаяреи продукце дикала кулгалдара комплексни система юкъеяхьареи дешаш дувцаш партийни бюро 3 заседани хьайийлла 2 собрани йир партийни организаце. Иштта цу дешашца дувзаденна кIезига къахьийгадац «Красный молот» завода партийни организаце а. Паччахьалкхен дикала Знак йолаш 10 тайпа товарни продукця арахец цу предприяте.

Продукце дикала кулгалдара комплексни система юкъеяхьара дешашта цахаддаш тIахьожам лоаттабеш партийни организацеш, йолча республикерча дукккхача кхыча предприятеех а масалаш доаладе йиш яр укхаза.

Продукце дикал лакхъяра партийни влияни лоаттаеча дизза дакъа лаца дезаш я предприятей парткомашкара продукце дикала йола комиссеш. ДукхагIча даькъе цу комиссешта юкъеболх йоккха говзал йола специалисташ. Шерра чулоацам болаш а гIулакх довзаш а решенеш кийчъяра, тIаэцара, иштта уж кхоачашъеча хана тIахьожам лоаттабара партийни организацешта хоадамболла новкъостал деш хила еза цу комиссей рекомендацеш.

Вай республикерча промышленни предприятешка продукце дикала кулгалдара комплексни система кийчъяра, юкъеяхьара лаьрххIа тохкам беш гучаювл уж дешаш къестадара цхьаккха хIамa ца деш йола партийни организацеш а. Иштта нийслу из комплексни система (КСУКП) кийчъяра, юкъеяхьара администрацена цар вIалла новкъостал ца деш йола моттигаш а.

ХIанз а дукххача предприятешка вIашагIъехкаяц продукце дикала кулгалдара комплексни система юкъеяхьара йола партийни организацешкара общественни штабаш. Иштта предприятей цехашкарча, отделашкарча, участкашкарча, бригадашкарча партийни организацешкеи группашкеи вIашагIъехкаяц продукце дикала тIахьожам лоаттабара йола общественни посташ. ХIаьта из-м партийни организаце дулхах-цIех дола гIулакх ма-дий.

Из а диндеш да цхьаькха. ДIадахача бIаьччача шера шоаш яьча партийни собранешка продукце дикала кулгалдара комплексни система юкъеяхьара шоаш даьчох дош дийцадац цхьайолча партийни организацешка. Царех я Грозненски маькха комбината, ацетонови завода, Грозненски консервни завода, кхачани моттигерчеи промышленноста министерствай дукккхача предприятей, иштта кхычахьара партийни организацеш.

Эффективности дикали лакхъяра, гIулакхаш лерттIа вIаштIехьдаха, къахьегама коллективашкара кхетама болх тоабе, брак еш бараш паргIата хургбоацаш дола моральни хьал хилийта декхарийла я партийни организацеш. Цунца цхьана, шоай гIулакх ховш болча мастерий сий айде, цар балха опыт шерра юкъеяхьа декхар да цар.

И. МАЙТАК,
Нохч-ГIалгIай Паччахьалкхен тIахьожам лоаттабара йолча лабораторе продукце дикала доалдеча отдела кулгалхо.

БАКЪДАР гуччахьа аьлча

Нохч - ГIалгIайченера бусалба ды лелабеча цхьабараша Салихов Махьмад - Салих шайх лоархIаш ва. ХIьата «Грозненский рабочий» дешараштa из вовз «Пайхамара барайттлагIа йола тIехье» аьнна 1974 шера 21 ноябре газета тIа кепатехача фельетонагIа. Дукха ха йоацаш Салихов Махьмад - Салих вIашагIкхийтар кепайоазон, радио, телевидене журналисташца. Ер да цо цига дийцар.

Са де Салихов Iабдул - Бакки хьалхара дунен тIом болаш бусалба наха чIоагIа еза лоархIача Саудовски Араверча Маддан яхача городера Нохчашкахьа а вена Урус - Мартановски района Алхазурово яхача юрта массаза а ваха хайра. Керда даьхе тха дезал кхача гIийрта ялсмален лаьтта хинна дIаэттар тхона. Цхьаккха а хIама ца эшаш вахар тха да, дынах тешарашкара йоахача хIамилгех вахар из. Цуна хьалдир дика цIенош. Цо йоалайир нохчо Хучиева Бесират. Дагадалла хIама доацаш ваха а хайра.

ГIулакх миштад аьлча дынах тешача нохчашеи гIалгIашеи чIоагIа сийдеш, лоархIаш ба IарбиЙ, къаьстта къурейша цIен тIара бараш (Мухьмад пайхамар хьаваьнна тайпа). Бакъдар аьлча сона бокъонца хац тхоаш къурейша цIен тIара да е дац. Бакъда, наха тхо царех лоархI. Из бахьан долаш къе ваьхавац са да, хIаьта со а къе вахац. 1974 шералца шин сесагаца Салихова Руманнацеи Юсупова Яхийцеи ваьхав со, цар даь цхьайтта бер да са. Руманна йитай аз. Бераш шоашта дахара наькъа тIа даьхад: бокхагIбараш дешара заведенеш а яьха шоаш хержаче специальностагIа болх беш ба, зIамагIбараш школе дешаш ба. ХIаьта шоашта карагIдаьннарех эггара хьалха уж декхарийла ба Советски Iаьдала, цун гуманни законашта, хIана аьлча цар бизза пайда ийцаб деша, къахьега шоашта еннача бокъонех. Бакъдар аьлча, сога хиннача рузкъах а ийцаб цар пайда.

Сона, сай 53 шера общественна пайдане къа ца хьегачов, 1949 шера тунеядство бахьан набахта валле суд яьчоа мичахьара доагIар ахча?

Цкъа-дале, исташа довхар. ХIаьта сона тIадоагIачох керттердар из дацар. Сона ахча гулдора дынах тешаш бараша. ХIаьта из укх тайпара хулар.

Сег велар... Из йоккха гIайгIа я гаргарча, бовзаш-безаш болча наха. ТаьзетагIа дына авторитеташа бакъдуненах, даьла къахетамах, лаьттан тIарча вахарах дегашка чудоссадеш къамаьлаш до. ЛадувгIараша, царца цхьана шоаш даьлах тешарах ца лоархIача кагийча наха а падувгI царга. Вала везаш массавар ма вий, хIаьта дунен тIара хье дIаваргхиларах, лер йовцаш хье лергхиларах уйла чуессача дегI тохало. Дагадох, кIезиг - дукха деха а, долаш дий-хьогI бакъ дуне? ФуннагIа хуле а, ялсмале моттиг кийчъе еза шийна...

Аз а дIагойт сайна шаьра къамаьл де ховлга. ХIаьта цу хана боккхача нахах цхьанне дIакхайкаду кашамашка къурейша цIентIера Мухьмад-пайхамара тIехье, ше а шийца кхы дукххабараш а ялсмале бига йиш йола саг ва аьле. Кхетадеш ма-хиллара берригаш а согахьа хьаберз. Массавар хьежаш хул кхычар оалаш доаца дош аз аларга, лоархIаме тешам кхайкабарга. Царна дагар дар кхоачашде хьож со.

«Ва нах! Важаоий-бусалбаш, —оал аз. — Нагахьа санна нах махьшаре лоххача дийнахье дала сох къахетам бойя (хIаьта цох дынах тешараш шеко йолаш бац) из аз бекъаргба веннача шун сагаца».

Венначунна тIапатта бала аз байбергба, аьнна денна дош кхоачашдайтар духьа сона ахча гулде болалу. Дикка ахча киса долл аз.

Пхьенаш дутача дакъа лаьцад аз. Из бутача хана дукха нах гуллу. Цар массане а чIоагIа дех пхьа боаллачов гештдар. Укхаза керттера бараш боккхий нах ба, бухсоццаш цар аьннар дий дIакъаст гIулакх. ХIаьта боккхий нах ховш махиллара дынах тешаш ма-бий. Къурейша цIентIара ваьннача сага дош царна боккхача маьхе да. Цудухьа бехкейоа оагIув шоашта гIодарех пхьа бутача дийнахьа сога кхайк. Нагахьа санна дIадоладаь гIулакх аьттув болаш чакхдоале гештдаь бола пхьа боаллараш гIадбахе ахча кходеш хилац, иштта кхо ца деш хул цар гаргара нах а.

Оалаш да уллача кхера кIал хий дагIац аьле. Цхьаннена дагавохарг ма-вий яхаш, цIагIа Iохайна ваьгIавац со. Вай республика дуккхача юрташка — Шота, Урус - Мартане, Йоккхача АтагIа, Лермонтов-Юрта, Тийрка йисте хиннав со. Фусамда хьал долаш, бусалба а юрта лоархIаш а вар, кIалдисача дынах тешаш болчарна юкъе хоржар аз сайна. Пакха пхьор дика хиларал совгIа, цига хьагулбаланза Iац кулга камаьрша бола дынах тешаш бола нах...

Иштта ваьхав со. Ткъо шу даьннад аз паспорт, военни билет доадаь. Сога дац со малав ховргдолаш цхьа документ. Цхьаннахьа болх ца барал совгIа, общественни вахара а юстара ваьннав со. Советаш хоржача цIаккха а кхаж тессабац аз.

ХIанз дежеваьннав со мишта зехьа шераш дIаахийтарах. Ваха сайна юхедисача деношка кхыча тайпара ваха безам ба са: балха ваха а дукхаче советски наха санна хьаьнала къахьега а. ХIаьта из сона дагадехад дукха уйлаш яьчул тIехьагIа, сай бераша воздействи еш дагадеха хила мег, хIаьта гонахьарча бакъдараша воздействи еш деха хила мег. Аз хьалха хьоахедаь ма-хиллара, цхьайтта бер да са. Царех цхьабараш дешаш, вожаш къахьегаш ба, бакъда берригаш а дог-цIена нах ба уж, са вахар могадеш бац. Хьалха, зIамига болча хана сох шоашта хетар хьаалацар цар. ХIанз боккхий хиннаб, шоай вахара наькъа тIа баьннаб. Цар хIанз сона тел хьехам, аз царна а ца телаш. Аз шоай сий доаду, шарлатана, сагIадехарга, тунеядца бераш да аьле, оал шоайх, вахар сона юстара доада оал цар. Иштта, юбилейни шера мехко тIанйцар Советски халкъа 60 шера карагIдаьннача сийлахь - доккхача гIулакхашта законагIа итогаш яь йола керда Конституци. ХIаьта со цу йоккхача политически актаца цхьаккха гIулакх долаш вац. Сайна дахье могаргдола дакъа юкъедихьадац аз советски наха даьхача толамашта.

Дуккха уйла а яь бакъ корадаьд сона со а вовцаш бераш бакъхилар. Цудухьа аз социам баьб дIахо йодача хана чакхбаргбоаца, шайх ва яхаш бола нийса боаца никъ бита а бита, хьаьнала къахьегарца сайцIи яккхийта.

Со санна дынах тешачар чотах бахаш нах кхы а ба республике. Царга ала безам ба са оашош хьаденача вахарга юха а хьаже, бокъонца из таххка а тахке а езаш йола выводаш е.

ЖА IАЙ ДАХКАР— ПАЙДАНЕ ГIУЛАКХ

«Эггара лоархIаме дола парте юкъара, халкъа юкъара декхар да юртбоахама производство дIахо а дегIайоалаяр, цун эффективность лаккъяр. 1978 шера боахаме из дакъа къаьстта чIоагIа дегIадоаладе оттадаьд.

Ударни участок йолаш дус ялат кхеделга, валовой чуийца из 220 миллион тоннал кIезигагIа доацаш хила деза. Къаьстта йоакхо еш дола хIама хила деза дулх ма-могга дукхагIа довккхилга», аьнна да КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК Письмо тIа.

Уж дешаша дика кхетаду Шелковской района «Красный пахарь» колхозе. Цунах къамаьл деш массехк хаттар дир аз цу боахама керттерча зоотехникага Шадиев Юмаду Кургановичага.

— Цхьадола жа Iай дахкаргдолаш гIулакх вIаштIехьдоаккхаш да шо укх тIеххьарча шерашка. Фу бахьан долаш ду оаш из?

— Iай дахкара кийчду Iулаш, дIахо дукха пайда эца йиш йоацаш хьакъоастадаьча, хIаьта къаденна хиларах цкъа дахкача кхы дахкаргдоацача жийх вIашагIтох оаха. Царна тIехьара хьакъоастадаь Iоахарийи жий шоаши дорста а дийя паччахьалкхенга дулха дIалу. Из оаха ду, пайдана доацаш хьакъоастадаьчарна, хIаьта къаденначарна юкъе гучадалаза, жерчашта кхераме лазар дола жа хила мегандаь. Из бахкача, цун лазар Iабаьча Iаьхаргага дIадоал. ХIаьта фуна, йIаьххача хана пайда эцара кхедеча, леладеча жена юкъе из тайпа Iаьхар нийсбелча, цо ший лазар дерригача Iулага дIадалийта мег. Цул совгIа Iай дахкача жерчашца лелийт дулхан тха даккхаран кхедеча фух дола кой. Иштта даь Iоахарий сиха хьал а кхув, дулх дика тIа а кхет.

Iай дахкача жерчашта осеменени сентябрь бетта ю. Цу хана дика тоаденна хул уж. ДаьгIенашка арадаха ха хьатIаккхачалехьа хийцца шоаш дажа низ болаш хьалкхув, цул совгIа дикагIа лов бIаьстана хаоттама хьалаш, аьхки йIовхал.

Пхи-ялх бутт баьнна Iоахарий ларга деза. Цу ханна хIаранена тIера юкъера лаьрхIача 2—2,5 килограмм йоалл.

— Мел пайдане да из гIулакх?

— Экономисташа баьча лоархIамо хьахьокх Iай баьча Iаьхаро бIаьсти баьчул 12—13 сом дуккхагIа пайда лулга. ХIаьта хIара шера тха боахаме хьалкхебу юкъера лаьрхIача 6 эзар Iай баь Iаьхар. Цу гIулакхо дукха хIама ца эшаш 70 эзар сом цIена пайда а бу боахама, цул совгIа паччахьалкхенга дукхагIа дулхи тхайн дохка торо а хулийт.

— Духхьала Iай даь Iоахарий хьалкхедаро мел дулх, тха даккха вIаштIехьдоалийтаргда шоана укх шера?

— Физически дозалах 14—16 тонн тха, 200 тоннал кIезигагIа доацаш дулх. Эша хьал Iалаш а даь (йIайха кошараш, теплякаш, кхоачамхилал доакъар) Iайн бIаьстан юххьен, тха опытах, жа дахкара гIулакх вIаштIехьдаьккхача бакъахьа хургдар республика кхыча боахамашка. Цо боахама цIена пайда барал совгIа йиш хулийтаргьяр паччахьалкхенга дикка дукхагIа дулх, тха дохка.

М. ТКАЧЕНКО.

Социалистически яхье хьалхалатт

УКРАИНСКИ ССР. «Шахтерскантроцит» яхача объединене Сийлахь - йоккхача Октябрьски социалистически революце 60 шу дизара цIерагIа шахтоуправлени — Донбассе хьалхалаттарех цаI я. КхоалагIа шу да цун коллективо КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК карара кара тела ЦIе байракх лелаю.

Доккхий декхараш тIаийцад шахтераша 1978 шера, цар лаьрхIад планал совгIа 50 эзар тонн кIор баккха, пятилетка кхаь шера программа СССР керда Конституци тIаийца шу дизарга кхоачашъе.

Яхье хьалхалатташ хьабоагIа № 6 йолча участка горнякаш. Цига болх беш я Билык Селиверст Федорович керте латта комплексни бригада. Цо дош деннад шера заданел совгIа 30 эзар тонн кIор баккха а пятилетка кхаь шера задани августе, шахтера Денга, кхоачашъе а аьнна. ХIанз горнякий чоте планал совгIа баьккха 8500 тонн кIор ба.

СУРТА ТIА: (аьрдехьара аьттехьа): бригадир С. Ф. Билык, горни болхлой профсоюза участкови комитета председатель П. Е. Падерин, участка начальник Г. П. Абрамов.

Л. САМСОНОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

КОРЯКСКИ АВТОНОМНИ ОКРУГ. Юрташта гаьнарча моттигашка дуккха эзараш дола саьрчий Iулаш довжадеш ба камчатски саьрч леладераш.

Соахка округерча саьрч леладераша паччахьалкхенга дехкад 37.880 центнер дулх, из дуккха дукхагIа да заданегIа доагIачул, хIаьта боахамашта баьнна пайда 3,5 миллион сом ба. Кхы а докккагIа толамаш даха лаьрхIад цар пятилетка кхоалагIча шера. Цу гIулакха мел эша торонаш йолаш я.

Ткъамалца лелача гIончаша — самолеташеи вертолеташеи стойбищашка хьатIакхухь кхача, почта, фуъ. Рацеца моллагIча хана колхоза правленеца къамаьл де йиш йолаш ба саьрч леладераш.

СУРТА ТIА: «Паланский» яхача совхоза хьалхалатта саьрч леладер, къахьегама Сийлен III степена орден лелаер звеньевой Лигинов Иван.

И. ВАЙНШТЕЙНА сурт.
ТАСС фотохроника.

ХЬАЙБАЙ ПРОДУКТАШ АЛСАМЪЯХАРГА БОДА НИКЪ

Саген юртбоахамерча хьайбайи дукха да гельминташа, зуламеча нIанаша хьедеш дола юкъара, цар унахцIенонней вахаран цкъаза чIоагIа кхераме дола лазараш. Цхьадола гельминтозии лазараш кхетарц дIадаржари сага гонахьарча хьайбашца айхха дувзаденна да. Цу тайпарча лазарех да, эггара хьалха, истарен хьакхийи солитер, трихинеллез, эхинококкоз, сага а хьайбашта а цхьатарра хулаш дола кхь тайпа гельминтозаш.

ХIанзле а довзаш да сагацарча зуламеча нIаний 200 совгIа тайпа, хIаьта царех 60 тайпа Советски Союза территоре тIа нийслуш да. I эзар совгIча тайпара йолча гельминташа лазараш хьелу юрта боахамерчен промысловии хьайбашта. Гельминташа эйп ду саген хьайбайи массе маьженей дегIаи: гийга, дийхка, пехкашта, хьаьна, бIаргашта, кхыярашта. Гельминтозаша IалаьматI доккха зе ду боахама а сага унахцIенонна а.

Укх статья тIа деш дола къамаьл саган юрта боахамерча хьайбаштен юкъа хулача цхьан лазара — эхинококкоза хьакхьехьа мара хургдац.

ДIа-юха дувла лазараш, къаьстта а эхинококкоз шерра даьржад Нохч-ГIалгIайчу, хIаьта хьайбай продуктивность (дулх, тха, шура) кIезигъеча бахьанех цаI уж а да.

Эхинококкоз яха лазар кхетарах хIара шера дукха хьайбаш дов е доаланза ца доалаш доаду. Эхинококкозах цамогаш дола хьайбаш массаза а мел хуле а тишделе хул, дегI во дахь, онда хилац, тайп-тайпара доакъараш дуккагIа дехка дезаш хул, хIаьта из бахьан долаш лохлу хьайбаш леладеча боахамий рентабельность.

Къаьст-къаьстача республикашкеи областашкеи эхинококкозаца къовсам лоаттабара Iилмо нийса лаьрхIа гIулакхаш вIаштIехьдахара тахканза ялац хаьддача хьалашка лазар хьоадеча нIаний биологен экологен башхалонаш. Уж тахканза ярг ца хилар хьалхадоах вай республике эхинококкоз зуламеча оагIорахьа даржара а цун эпидемиологеи эпизотологеи башхалонашта а оаха даьхача цхьадолча земаша. Къаьст-къаьстача боахамашка хьайбашта (къаьстта а дулха лаьрхIа доадергдараштa) лазар кхийттадий хар а хIаьта иштта республикера жIалейи акхача хIамайи цамогар тахкар а чIоагIа пайдана хургда моллагIча района хьайбаш леладу боахамаш, совхоз е колхоз эхинококкозах цIена хиларах дог тешадара. Цхьабакъда цу деша вай республике хIанзалца цIаккха а лерттIа уйла тIаяхийтац.

Доадаь доахан, жа, хьакхарч эхинококкоз яха лазар даллрга диллача Аргунски дулха комбинатера ена данне, из лазар кхийттача хьайбай дукхал хьахьокхаш мара еце а, лаьрхIа теркалйича бакъахьа хургйолаш я. Масала, 7 шера (1968—1974) дулха комбинате дIачуденнача 463966 бежанах — 17534, 1180374 устагIахи гаьзахи — 28269, 5015668 хьакхех —19980 хьайба эхинококкоз яха лазар доаллаш хиннад. Цу лазарах мел доккха экономически зе доал лаьрхIа хала дац, нагахьа санна из лазар кхийттача хIара устагIо унахцIенача лучул кIезигагIа 10 процент дулхи 19 процент даьттеи дуллаш, 50—60 процентага кхаччалца субпродукташ брак еш, 9,5 процент тхаи 100 жийна лоархIаш 10 Iаьхари кIезигагIа лулга ховш хилча.

СПЕЦИАЛИСТА ХЬЕХАМАШ

Нохч-ГIалгIайчу юрта боахама кхыча доакъошта юкъе лоархIаме моттиг дIалоац хьайбаш леладаро, къаьстта а жа леладаро. Республика общественни боахамий хьайбаех эхинококкоз яха лазар кхийттадий хар эггара хьалха халкъа боахама чIоагIа лоархIам болаш да, хIана аьлча бежанаш Нохч-ГIалгIайчу хIара шера дукхагIа хуландаьи кхы тIа а хургдоландаьи. ТIаккха, вIалла шеко а йоацаш, чIоагIа пайдана хургба цу лазарца лоаттабу къовсам.

Жега, хьакхарчашка, доахаханга эхинококкоз хьадала йиш я дажа дахача хана из лазар доаллача же тIарча къаьнача жIалешкара, оакхарошкара, къаьстта а берзалошкара, поголашкара, декъийдуаргашкара. Цхьабакъда эггара кертера из лазар хьайбашта телараш жIалеш да. Гудермесе уж IалаьматI дукха Iайна хилар дукха ха йоацаш белгалдаьккхар «Грозненский рабочий» яхача газето. Йовсаралла даьнна лела жIалеш дукха да Грознена, Аргуна, дулха комбинаташта гонахьа, столовешта юхе гIолла лелаш.

Эхинококкоз яха лазар даржар гонахьарча хьайбаехи жIалеехи из далларга хьежжа да. Эхинококкоз яха лазар дола йовсаралла даьннеи же тIарен жIалеш дукха хиларо, доадеча доаханна санитарно-ветеринарни тIахьожам во хиларо, лазар даьржача моттиге бахача наьха санитарно-культурни боарам лоха хиларо, лазара корта, из даржара наькъаш, юхатохара чакхдаха деза гIулакхаш бахача наха (эггара хьалхарча артIашна хьайбаш леладерашта) кIезига довзаш хиларо аьттув боаккх хьайбашта юкъе эхинококкози инвазии яха лазараш дукхагIа даржара.

Эхинококкоз яха лазар хьедер фу хIама я, мишта кхет из саган хьайбаннеи?

Эхинококк — веда а болаш 3—6 миллиметр бIаьха лаьара нIана ба. Сага, юртбоахама, акхача хьайбашта лазар хул жIалешеи акхача оакхарашеи Iотувс эхинококкоза фуаш.

ЖIалена гIулакх деча, из хьестача хана эхинококка фуаш, кулгех хьа а лета, бага дохка тарлу. Лазар къаьстта а атта кхета тарлу массаза а жIалеш хьастара тIера долча, кхыметтел царна барташ доахача а берашта. Дика доттагIа хиннача жIалех эггара кхерамегIа вола моастагIа хила тарлу сага, хIана аьлча цхьацца-йолча моттигашка кхыметтел кхы де хIама а доацаш яьча эггара халагIча операцега а лелара вокхалургвац из лазар дола унахо.

Вай республике кIезига хулаш дац эхинококкоз. Республике бахача наха юкъе эхинококкоз даржарен дарба дареи дешашка хьожаш ва лор А. Ф. Анисимов. 1925 шерагара 1962 шерага кхаччалца Нохч-ГIалгIайчу сага эхинококкоз яха лазар кхийтта 120 моттиг гучаяьккхай цо. Из проблема дIахорча шерашка бокъонца къоастаьяц е медицински болхлоша деча тохкамашка а, е ветеринарни тIахьожама хьалхара бехктокхаме болча наьха балхашка а. Цудухьа эхинококкоз яха лазар кхийтта унахой тIехь-тIехьа дукхагIа хул. Вай республикерча хирургически цамогараш долаш болча наха юкъе 1961 шерагара 1975 шерага кхаччалца эхинококкоз яха лазар долаш хиннав 66 (0,16 процент) саг.

Саган хьайбаштен хулача эхинококкозаца лоаттабеча къовсама Iилман ларда тIа бакъдаь гIулакхаш чакхдахара хало, эггара хьалха, хIанз доадеча тайпара доахан доадеш йолча системагIа комбинате доаде хьачутела доахан малагIча боахама а кхыметтел района а да ха нагахьа вIаштIехьа ца доалаш хиларца ювзаенна я. Хьайбашта лазар кхийтта моттиг бокъонца малагIа я а цу моттиге эхинококк мишта дарж а хайначул тIехьагIа мара хьехалургдац боахама зооветеринарии медицински службай болхлоша цхьатарра дакъа а лоацаш цу лазарца къовсам лоаттабара чакхдаха деза хьада гIулакхаш. Лазар ца кхетийтара чакхдаха дезача керттерча гIулакхех да: жIалешта дегельминтизаци яр, оакхарий (берзалойи декъий дуаргаши) додар, жIалешца вувзавенна волча хана цIенала гIулакхаш леладар, доахан доадеча хана лерттIа ветеринарии тIахьожам лоаттабар, кхыдараш. Цхьабакъда эхинококкозии мероприятей комплексана юкъе хувцамаши тIатохараши ду хьайбай боахам лелабара зональни башхалонашкеи гельминтозий эпизоотологеген хьежжа. Цу гIулакха вай республика юртбоахамечеи акхачеи хьайбашта гельминтологически тохкамаш де деза.

Цудухьа кхетаде хала дац, эхинококкоза проблема Iилман, медицински ветеринарии службай, партийни советски органий болхлоша цхьана къахьсгаш хилча мара къоастаюлургйоацилга.

«1976—1980 шерашка СССР халкъа боахам дегIабоалабара Керттерча лостамашка» хьахьекхача партеи паччахьалкхени йоккхийча планаша советски Iилмахойи берригача къахьегамхойи дегаш уравтадаьд боахам гIойленагIа, пайданагIа, дикагIа хургболча тайпара лелабар духьа даим керда кхоачамаш лехара.

УЖАХОВ Джабраил,
Нохч-ГIалгIай паччахьалкхен университета доцент.

МЕЛ ЭШ СПЕЦИАЛИСТАШ

АПН корреспондента Кудри Аркаде хаттарашта жоп ду СССР Госплана подотдела начальника Шуруев Анатоле.

— Къамаьл цхьаццайолча цифрашца доладе безам бар са. СССР даннешка диллача, мехка балхаш ду инженераш кхозза совгIа дукхагIа ба США-чул. Сов дукха кийчбаций-теш вай инженераш, совбалара кхерам беций-хьогI уж?

— Дерригнега хьежача, из тайпа кхерам бац. Цул совгIа, тIеххьарча хаиналца лакхера а юкъера а специальни образовани йола специалисташ кийчбара гIулакх халкъа боахама дукхача доакъоша дIадехачунга диллача тIехьадусаш дар. Иштта хьал дар инженер-гIишлонхо, инженер-электрик санна болча специалисташка диллача. Царна тIатоха мегаргба юрта боахама бола дукха специалисташ а. Цудухьа 1965 шера деиз 1975 шерага кхаччалца вузий дийнахьарча отделенешка гIишлонхой специальносташтa 2,3-за, инженераш энергетикаштa 2-зза, юртбоахама специалисташта 46 % дукхагIа хулар хьанйбераш. Цу гIулакхо новкъостал дир дифицит дикка лохъе.

Белгалдоаккхаргда аз, тIеххьарча шерашка дифицитни специальносташ яраш кийчбеча дукхагIа дIанйбарца цхьана вай мехка кадраш нонагIо йолча моттигашка специалисташ кийчбелга юхаозаш хинна хилар. Къаьстта аьлча, цхьадолча дакъе кIезигделар геологе, горнии мехкдаьттаи промышленноста машинашъеча, инженерии экономически гуманитарни профилех цхьаццайолча специальностех йола кадраш кийчъелга.

— Мишта я специалисташ кийчбара динамика?

— Гуш да из даим лакхлуш хилар, хIаьта из кхеталуш а да. Мохк хадданза дегIаухаш латт, хIаьта Iилма-технически революце темпаш общества духовни потенциалах, вешта аьлча, къахьегамхой образоване, знаней, квалификаце боарамах тийша ма-йий.

БархIлагIча пятилетка шерашка лакхерчеи юкъерчеи специальни дешара заведенеша арахийцар 7 млн. специалист. ИйслагIча пятилетке кийчваьв 9 млн. совгIа, цу даькъе 3,4 млн. лакхера образовани яраш а болаш. Кхы а дегIадоаладе лаьрхIад из гIулакх иттлагIча пятилетке: цу шерашка кийчве лаьрхIад лакхара а юкъера а специальни образовани йола 9,6 млн. специалист.

— МалагIаш я специалисташ кийчбара планироване юкъара принципаш?

— Дагадохийтаргда аз, вайцига производствана планови кулгал берригача мехка масштабе санна, къаьст-къаьстача экономически районий, боахама объединеней, предприятей масштабе а деш хилар. Цунга хьежжа планироване функцеш кхоачашъю боахаме механизма ерригача звеньяша предприятегареи дешара заведенегареи даьнна паччахьалкхен лакхеча органашка кхаччалца.

Болх дIаболалу цхьан предприятена, даькъа, бIаргчача мехка эшача специалисташта прогнозировани ярца. Цу гIулакха ха деза халкъа боахам а цун дерригa довкъош а дегIаахара темпаш, уж техникаца мишта Iалашъяь я, цунах пайда мишта эц. Лоацца аьлча, халкъа боахам дегIаахара планови е прогнозии хьисап хила деза. Специалисташ кийчбара нийса планировани яра эггара лоархIамеча факторех цаI я демографически прогноз. Цо торо хулийт юкъарча образовательни школашкарча дешархой контингент мелий ха кадраш кийчъеча керттерча звеньяшка дIахо из дIаннйсъе, мехка ерригача къахьегама резервах рационально пайда эцилга Iалашде.

— Дувцал мехка регионашка специалисташ кайчбарах?

— СССР Госплане теркалду дукха дешара заведенеш, эггара хьалха технически яраш, цар тайпара дола производства доакъош долча союзни республикашка, областашка, краяшка хила езаш хилар. Цо торо хулийт специалистий миграци кIезигъе, кадраш кийчъеча регионе къамий эргалонаш дикагIа теркалъе.

Дешара заведенеш дIаниййсъяро хIанз дикагIа хьахьокх производительни низаш дIанийсдари СССР районий специализаци, хIаьта иштта дегIаахара перспектива а. Сихкача темпаш да дегIайоагIа лакхерен юкъерен специальни образовани Юкъерча Азеи, Казахстанеи, Урале, СибарегIа, Гаьнарча Малхбоалене. Иштта, ийслагIча пятилетка шерашка керда хьайийллача а реорганизаци яьча а 63 вузах 15 Урале, СибарегIа, Гаьнарча Малхбоалене я, 14—Юкъерча Азеи Казахстани.

— Специалисташ кийчбара малагIа аспект я хIанз эггара лоархIамегIа?

— Хетаргахьа, цар дикал лакхъяр. Специалистий образоване боарамгара Iилма-технически прогрессо дIадехараш тIа-тIа лакхагIа да. Цудухьа хадданза дегIаух паччахьалкхен бюджетера кадраш кийчъярга дIауха ахча. Цунца цхьана дегIаух цхьа специалист кийчварга дIадодар а. Масала, лакхерча дешара заведене цхьан студента лоархIаш дIадодар лакхденнад 1965 шера 384 сомагара 1975 шера 612 сомага кхоачаш. Из тенденци юсаргъя дIахо а.

Шерагара шерга дукхагIа эш шеррача профилах бола специалисташ. Вай мехка йолаш йолча Iалаьмате дифференцировании йолча специалистий номенклатура (1000 гаргга лакхерча а юкъерча а специальнии дешара заведенешка) цкъаза новкъарло ю кадрех бокъонца пайда эцара.

Мехкарча дукхача вузаша хIанз толамца пайда эц юкъера а инженерии а образовани студентий Iилма-тохкама балхаца органически ювзара хьакъехьарча Московски физико-технически института опытах. ТIехь-тIехьа дукхагIахул студенташа кхоачашъю Iилма тохкама лоархIам бола заданеш. Шерра даьржад хоадам болаш йолча производственни коллективашца вузаша леладу Iилма-технически гIулакхаш.

Специалисташ кийчбара гIулакх тоаделга — комплексни проблема. Цо чулоац, масала, технически вузашка общественни Iилмаш хьехара боарам лакхбелга а.

— Iа аьлар, дукхача специальносташка диллача, масала, гуманитарни профилашка, мехка халкъа боахама хIанз кхоачам хиннаб, цу даькъера специалисташ кийчбелга дIахо шердича нийса хургдац. ХIаьта а дуккха кагий нахи мехкарийи ба технически а ца дешаш гуманитарни дешар деша безам болаш.

— Бакъда, конкурс цхьаццайолча гуманитарни вузашка а иштта университетий гуманитарнии факультетешка а хIанз теттара лакха я, хIаьта технически вузашка эшара боарамал лохагIа а я. Уж вIашдухьленаш социальни характер йолаш я. Общества прогрессаца цхьана лакхлу общества образованецара безам. Вай паччахьалкхен торо я безам мел бараштa царна хьашт долла образовани яла. Цхьабакъда, хIанз укх сахьате из халкъа боахамо дIадехаш дац. Цкъа-дале, мехка специалисташ йиша ца Iеш квалифицировании болхлой а эш. ШозлагIа-дале, мехка лелача законах паччахьалкхе декхарийла я хIара вуз е техникум яьккхачоа цун образованега хьежжа болх бе моттиг яла. Цу хьалашка планировани нийса ца лелайча из материальни зе хинна ца Iеш, боккха социальни, моральни эшам а ба паччахьалкхенна, из иштта боккха социальни а моральни а эшам ба шоай специальностага хьежжа бе болх боацаш бисача наха а.

Мишта къоастае еза из проблема? ХIанззе а шерра яьржа я культура университеташ, цига ладувгIа безам мел болчоа лекцеш еш философех, историех, искусствах, кхыча гуманитарни Iилмаех. Наха просвещени яра дукха болх бу «Знание» обществос. Цхьайолча университеташка, масала, Ломоносова цIерагIча Московски паччахьалкхен университете, вIашагIделлад безам мел болчоа ладувгIа гуманитарни дисциплинех сайрийнара лекцеш ешилга. Шеко яц, хано ше хьахьокхаргья образованеца наьха безам кхоачашбара керда формаш. Масса оагIорахьара дегIаена саг хьалкхевара проблема Советски Союза Коммунистически парте программа дог да, из къоастаю социалистически вахара хьисап дегIадарца, мехка коммунистически общество хьаярца.

(АПН).

[illegible] ДЕХЬАРА

ХIара шера дикагIча породех йола миллионаш дIайогIа гаьнаш кхею Вьетнама Социалистически Республика госхозашкарчен кооперативашкарчен лесопитомникашка. Укх шера къона гаьнаш дIайогIаргья бIаьш эзараш гектараш йолча территоре тIа. ТIатеIIа из болх чакхбоаккхаш хилар бахьан долаш тIом болча шерашка чIоагIа зе хиння йолча республика хьун массиваш юхаметтаоттаеш латт.

ВИА—ТАСС сурт.

СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ БОЛГАРЕРА ХОАМАШ

ХЬАМЧА — ЛОР

Дунен тIа мел бахьача хирургашта дагалаьттар кхоачашхиннад — дийнача тканешта дола хьамча хьадаьд. Цо торо хулийт тега а ца тегаш уж вIашагIхотта. Болгаре синтез яьй «Конококлит-Б» аьнна цIи тиллача хьамчана. Клинически практике цIока, эпителиальни тканеш, пхьаьнаш, дихкеи пехкеи тканеш вIашагIхоттача цунах пайда эцара хьалхара опыташ йолаяьй массехк шу хьалха. ТIаккха цунах пайда ийцар аппендицита операци еш, хьалхагIа из хьамча вIалла тардала йиш яц аьнна хеташ хинна, Iайна телха моттигаш хоттача а. Цунах даьнна беркат лийрхIачул а тIех да.

Бургасски хирургически клинике цу хьамчаца тканеш хийттай язва хецаденна операци еш а. Доцента, медицински Iилмай кандидата Григор Григорованеи клиника заведующена лора Янко Сербезовнеи керда метод хьаярах авторски тешал деннад.

Тканеш хеттача эггара дикагIа пайда лу цу хьамча нийскайсарган гийган долча язвана операци еча.

ЧЕХКАГIА ХЬУВЗАРА

«Янтра» яхача габровски заводе арахийца из керда тай хьувза станок хьаьяй барзкъийн текстилеи софийски института инженера Георгий Митрова изобретене ларда тIа. Укхаза кийчъяьй къахьегама овсарле массехказа лакхъергйола геттара керда тай хьувзара принцип. ЙоачIинга сухал минута 15 эзар го мара боацача классически станокал цун эргадар да, цун йоачIинго минота 40 эзар го боаккхаш хилар, хIаьта из сухал кхы а шозза совъяккха йиш йолаш а я! Шаьра йоачIингаш дола станокаш хлопчатокаьхатеи полиэфирнии таьх тканеш яра лаьрхIа я. Кердача оборудованена гIулакх де нах шозза кIезигагIа эш, дикка кIезигагIа еза цунна электрически энерги а, хьийза тай ше вордингашта дIатIалуст, шпулашта тIа а ца лусташ.

ЭЛЕКТРОНИКА МАХБЕЧА

Вычислительни техника института специалисташеи «Электроника» завода коллективои кийчъяь «Елка-89» яха электронни регулирующи кассови аппараташ арахеца йолаяьй шу хьалха Болгаре. Массазара функцеш кхоачашъярал совгIа дийнахьа дехкача товарий дукхали ассортименти белгалъю цу аппараташа. Цу хьакъехьара информаци цунгара хьаэцара массехк минут мара эшац. Цо торо хулийт сихха а, атта а белгалдаккха нийдархоша эггара чIоагIагIа хоаттараши мах беча сете дIачудахьийта дезараши малагIа товараш да.

(София—пресс АПН).

АПН корреспонденташа хоам бу:

АНГОЛА: ЛЕНИНА ХЬИЙХХАЧА ТАЙПАРА КЪОВСАМ ЛОАТТАБЕ А ЯХА А

Цхьаь цаI библиотека, кхыметтел производственни предприяте е дешара заведене, эскара даькъа е ахархой кооператива библиотека а йиса хургьяц Анголе Владимир Ильича произведенеш эггара дикагIа бIаргагургйолчча моттиге хьокха ца оттаеш. Ленински балхаш шерра дIанийду Луандан мехка кхыча городийн дуккхача книжни тикашкара.

Социалистически лостама наькъа тIа яьннача Ангола Халкъа Республике тахан дика вовз Ленин. Из вайза ца Iеш, чIоагIа сий деш а ва, цун балхаш деша а деш, Iома а ду.

Цхьа бахьан доацаш дац МПЛА председатела, НРА президента А. Нетос соахка декабре хиннача МПЛА — къахьегама Парте I съезде яьча отчетни доклада тIа В. И. Ленина кулгалдаь Сийлахь-йоккха Октябрьски социалистически революци котъялар бахьан долаш мара Ангола котало, цун кортамукъале, нийсхо йола керда общество хьалъе йолаяла вIаштIехьа ца лаьцнила белгалдаккхар.

I съезда деррига документаш, эггара хьалхарча аргIанна цо тIаийца парте программеи устави марксизма-ленинизма Iилман ларда тIара, хьалхалаттача революционни практикагара хьадоагIаш да.

20 соьгIа шу хьалхагIа МПЛА-с дIаболабаь классови къовсам, йоах программа тIа, дIахо лоаттабара пролетариата Iилман идеологеца, марксизмаца-ленинизмаца хьалхле лелаю, капитализм дIаяккхар духьа, социализм хьалъяр духьа лоаттабеча къовсаме болхлой классан бахача наха юкъерча кхыча революционни низацтеи керте оттаргйола авангарда парти ца хилча яргьяц.

Кердача программа цу лоархIамеча положенешта уйла тIа а йохийташ, МПЛА — къахьегама Парте I съезде хиннача КПСС делегацена керте лаьттача КПСС ЦК Политбюро члена, ЦК секретара нов. А. Кириленкос белгалдаьккхад, Iилман социализма теореца кийчъяь парти Ангола Халкъа Республике хьаяр ший лоIамера республика ше хержача наькъагIа, социалистически лостам болча наькъагIа ухаргхилара тешаме гаранти хилар.

Съездо яьча решенешка хьежжа хIанз берригача мехка деккар а даь тIадожалу марксистско - ленински теори Iомаелга.

В. И. Ленина, К. Маркса, Ф. Энгельса балхаш Iомаду мехка дукхагIа йолча дешара заведенешка, герзаццарча низашка, партийни дешара сете.

Марксизма - ленинизма классикий балхаш, цар вахарен революционни гIулакхийн хьакъехьара материалаш каст-каста кепаетт ангольски кепайоазон оагIош тIа, къаман радио чу гIолла дIаккхайкаю, ший передачаш царна хетаю ангольски телевидене.

Иштта хила доагIаш хIама да В. И. Ленина тIехьаленца, К. Марксеи, Ф. Энгельсеи балхашца сел чIоагIа хьашт хилар Октябрал тIехьагIарча вай мехкарча хана чIоагIа тара ха йоаккхаш я хIанз Ангола.

Шоай авангардни парти — МПЛА — къахьегама Парти керте латташ бола Ангола къахьегамхой керда вахар хьалдара наькъа тIа, саго сага еча эксплуатацех мукъайола нийсхоп общество хьалъяра наькъа тIа, социализм хьалъяра наькъа тIа баьннаб.

Уж доккхий деккараш кхоачашдаря дунен тIа эггара хьалхара социалистически паччахьалкхе хьалъяра йIаьхийча опытах ког гIортолга янза яргьяц, В. И. Ленина творчески тIехьаленах пайда а эцаш.

В. КОМАРОВ,
АПН соб. корр.

Луанда.

ПНР. Дийнахь а буо а болх беш бу Гданьски, Гдыни, Щецина доккъаш. Цар кхыча мехкашкара [illegible] Пулакх. Массехк [illegible] шеръе а цаьрга модернизаци [illegible] а аьнна дIадолийна балхаш хIанз польски халкъа [illegible] бохкуш йолу порташа лу. Балтийски [illegible] дIахуйит Вентспилс, Чехословакера [illegible] транзитни [illegible] а. СУРТА-ТIА: Гдански порте. 1980 шерга [illegible] 30 миллион тонн [illegible] а.

ЦАФ — ТАСС сурт.

МЕХКА КЪАЬНАГIЪЯРЕХ ХОР

Юрлова цIерагIа пачхаьалкхеи республиканск академически эрсий хоровой капелла — 1919 шера вIашагIъелла, мехка къаьнагIъярех хоровой коллектив я. Бакъда капелла цIи чIоагIа дIахезар Юрлов Александр, Московски консерваторе воспитанник 1958 шера цун художественни кулгалхо хинна дIаэттачул тIехьагIа.

1973 шера Юрлов велчул тIехьагIа капеллана керте эттар цхьан хана Дальни Востокерча музыкальни школа хьехархо хинна, тIаккха Юрлова помощник хинна Ухов Юрий.

Хора концерташ увттадара манера е интенсивно-драматически е мечтательно - романтически ала йиш йолаш я, цо дика хьахьокх Березовскеи Бортнянскеи, шоай сийрда классически стиль а тIехьа XVIII бIаьшерерча эрсий композиторий миниатюрни кантаташ, хIаьта малхбузерча контрапунктни илли даккхара манерана тара а яц из.

Капелла программе къаьстта моттиг дIалоац «Октябра XX шу дизарга» яхача Прокофьев Сергея кантата, 1937 шера язъяь йола из кантата эггара хьалха яьккхай цул тIехьагIа 29 шу даьлча Москверча консерваторе йоккхача зале. Из яьккхай Юрлов Александра кулгалдеш хиннача капелла, Московски паччахьалкхеи филармоне симфонически оркестро, московски цхьан военни академе духовой оркестро, гармоникай ансамбло, тайп тайпарча инструментий наборо, хIаьта иштта дешачо-декламатора.

Капелла программе — Чайковске, Танеева, Шостаковича, Свиридова, кхыча композиторий музыкальни произведенеш.

АЛЕКСЕЕВ Борис,
АПН корреспондент.

ЧО ТIА ДИЛЛА... ПОРТРЕТ

МоллагIа бар санна бола сага чо хьа а ийца холста тIа санна сурт диллад ереванск художника Арутюнян Арама. Иштта дилла да дукха ха йоацаш ваьча дийнахьа денз 100 шу дизар вай мехка деззаь волча гIоравьннача армянски лирика Исаакян Аветика портрет.

Миниатюрни балхаш кхы а да мастера. Дуга ах фийг миссел мара йоацача перламутра тIа гравировка а еш диллад цо вовзаш волча армянски композитора Комитаса портрет. Тамаш йолаш я ши сантиметр бIаьхеи бархI миллиметр шереи йолаш перламутрах цо яь чIондарг. Боккъонца хила йоаттIача тайпара хьаяь я цу инструмента еррига оатхалаш. Деке тIа язъяь я операи балетеи Ереванск театра силуэта театр цун цIерагIа долча композитора Спендиаров Александра портрети. Цун дуккхача миниатюрашта юкъе белгала я иштта 12 миллиметр диаметр йола латунах яь глобус. Цу тIа хьахьекха я еррига материкаш, океанаш, фордаш.

Арутюнян Арама квартира чу шо чудаьлча укхаза вахар мала ва хоргдац шоана: скульптор, живописец е ювелир? ХIаьта цу цIатIарча музее эггара сакъердаметIа яраш микроминиатюраш я. 20 шу да Арутюняна из гIулакх леладу. Тахан цун доалахьа 100 гарга микрогравюра йолаш йола ше санна кхы йоаца коллекци я.

Ереванск товзанча балхаш выставкашка хьахьоккхаш а хиннад, хIаьта дуккхаза медалаши дипломаши телаш хеста а даьд. ХIанз Арутюнян цхьаькха ший тайпара миниатюра еш ва — цIилеторга ах кортинг миссел мара йоацача перламутра чIегилга тIа Армене къаман архитектура довзаш дола массехк памятник хьахьокха лерхI цо.

Гукасян ЛОРИС,
АПН корреспондент.
Ереван.

КЛУБИ АТЕИСТИЧЕСКИ КХЕТАМ БАЛАРИ

КПСС XXV съездо, «Юрта бахача наха ду культурни гIулакхаш тоадара хьакъехьа» КПСС ЦК-аси СССР Министрий Советои тIанийцача соцамо деккар оттадаьд наха идейно-политически, къахьегама, нравственни кхетам луча, цар салоIам дикагIа вIаштIехьбоаккхача, иттлагIча пятилетка планаш толаме кхоачашъяра къахьегамхой оарцагIбоахача хана культурно-серталои учреждеией торонех баьзаи лаьрхIаи пайда эцара.

Город Грозне я 29 клуби культура двореци, 254 библиотека. Мукъача хана знанешта, культурана, творчески занятешта тIаберзара шортта торонаш я къахьегамхой мукъагIа. Культура учреждеией лоархIамегIарча гIулакхех цаI — городе бахача къахьегамхошта атеистически кхетам балара, дыно чудехка во гIулакхаш дIадахара, Iилман коммунизма мировоззрени чуйоссаяра беш бола болх.

Партийни организацей кулгалца культура кхуврчий гIулакхашта шерра юкъеяьхкай Iилма-атеистически балха дукха формаш, халкъа университетий Iилман атеизма факультеташ, атеизма кабинеташ, кинолектореш; атеиста деноц, конференцеш, хаттарийн жопийн сайренаш, диспуташи дагахьара журналаши хул; стендаш кийчъю.

Черноречье поселка общественни культурнии вахара боккъонца йола центр а хинна дIаэттай химикий культура Дворец. Поселке бахача наха юкъе къаьстта дика могаеш я «Дынах тешараштеи ца тешараштеи лаьрхIа» кинолектори. ЛаьрхIа цу гIулакха оттаьча планагIа лекцеш еш укхаза, атеистически тематика йола Iилма-популярни, документальни, художественни фильмаш гойтилга вIаштIехьдаьккхад.

1977 шера 26 лекци йийшай кинолекторе, цу даькъе «В. И. Ленина дынах аьхад», «Дынцареи киназацареи КПСС-еи Советски паччахьалкхени отношенеш», «Дикадар хьехий дыно?» яхараш а йолаш. Тематически сайренаш яьй «Дын хIанзара замен», «Саго даьла хьа мишта ваьв?» яхаш, хьалха дына гIулакхашта хьалхле лелаеш хинначунца вIашагIкхетилга вIаштIехьдаьккхар.

Болх дика вIаштIехьбаьккхаб «Къона атеист» яхача клубе. Клуба членаша, Черноречье поселкерча юкъерча школа дешархоша, поселке бахача наха лекцеш еш, беседаш ю ДК берий секторо еннача путевкаегIа.

«Красный молот» яхача завода культура Дворецa болхлоша завода партийни комитетацеи профсоюза завкомацеи айхха бувзам а болаш ю атеистически пропаганда. Традиционни а хинна дIадахад укхаза заводчанаша меттел, гонахьарча микрорайонашка бахача наха а дакъа лоацаш атеиста деноц чакхдоахилга.

Студенташка болча кагирхошта материалистически мировоззрени ялара тIаберзабаь болх бу Грозненски мехкдаьтта института атеистически клубо. Клуба активо «Атеист» яха пенгазет арахец, каст-каста радиобеседаш ю «Ислама социальни маIани Нохч-ГIалгIай АССР-е ислама белгалагIа йола формаши», «Кераста дыи цIейш дездара реакционни маIан» яхаш темаш а йолаш.

Кхетадеш да, атеистически кхетам балар дын догматаш дош доацар хилари царех доала зулами хьагучадаккхарах кхоачам хинна диса йиш йолаш дац. Ширача замах юхедисача воча гIулакхашца лоаттабеча къовсаме боккхача лоархIаме я естественно-Iилман знанешта, Iилманеи техникаеи карагIдаьннараштa еш йола пропаганда. Цу даькъе белггалара болх бу Н. К. Крупскаяй цIерагIча ДК. просвещене болхлой Цlен, маькха комбината клуба ларда тIа вIашагIъехкача халкъа университетий Iилман атеизма факультеташа, цхьабакъда белгалдаккха доагIа цу тайпарча факультетий сеть вIалла лоадам боацаш хилар. Цхьайолча культура учрежденешка хьаяьй атеизма кабинеташи атеиста уголокаши, хIаьта пар стендаши выставкаши укх темашта хетаяь я: «Марксизм-ленинизми дын», «Лаьттан тIа вахар хьахилар», «Вселенни хьахилар», «Медицина, ды, хьежа нах», кхыяраш. ВIашагIъехкай даим кердайоахаши атеистически литература хадданза чудоагIаши йола методически уголокаш, атеистически знаней пропагандисташта долча новкъостала гулъяь журналаш тIареи газеташ тIареи статьяш я.

Атеистически кхетам балара доккха гIо-новкъостал хул керда граждански обрядаши цIейши вахаре юкъекхахьарах: саг яр-яхари бер дари, паспорт дIадалар, эскаре гIулакх де водар накъаваккхар дездеш белгалдаккхар. Пролетбата цIерагIча ДК коллективо соахка белгалдаьхар Загряжски, Подгорни, Красная турбина, Карпински курган яхача поселкашка, 36-чеи 69-чеи участкашка бахача наьха цIейш. «Къахьегама эстафета — тешамеча беяхаш девиз а йолаш, болхлошта юкъевахар дездеш белгалдаьккхар химикий культура Дворецe, студенташта юкъевахар, гIишлонхой отрядах дIакхетар дездеш белгалдоах Грозненски мехкдаьтта институте.

Бахача наха атеистически кхетам балара хьинаре болх бу городерча массови профсоюзни библиотекаша. Книжкаш дешараштa юкъе чIоагIа моаеш я дына культаша леладер дош доацар долга хьахьокхара гIодеш йола, Iаламах, сагах, дынах бола материалистически кхетам наха чубоссабеш йола книжни выставкаш, викторинаш, литература обзораш. Атеистически, естественно-Iилман, Iилма-технически литературана еш йола пропаганда айхха цхьана ювзаш ю №№ 3, 14, 15, 20, 24, 27 йолча библиотекай болхлоша, химе, физика, биологе, медицина, космонавтика даькъе керда карагIдийнарий лоархIам дIабовзийт. Книжкаш дешарий безам чIоагIа тIабодаш яр «Тамашенех дизза да Iалам», «Халкъа суда хьалхашка хьаэттаб ды» яха города централизованни библиотечни система еррига филиалашка чакхъяьнна дIа-юха лела книжкай выставка.

Библиотекай болхлоша хьинаре дакъа лоац школьни атеистически клубий занятеш еча, дагахьара журналаш дешача, книжкаш дешарий конференцеш еча. Хьехархошта, атеистически знаней кружокий пропагандисташтеи дешархоштеи долча новкъостала литературага гуччахьа хьажараш вIаштIехьдоах библиотекаша. «Долла хIама дына духьала да», «Пропагандиста новкъостала дола керда книжкаш» яхаш керда кхаьчача книжкай библиографически обзораш ю.

Цунна цхьана, цхьайолча культура учреждеией кулгалхоша кхоачам боллаш уйла тIа яхийтац атеистически знанешта еча пропаганда. Атеистически мероприятеш юкъ-юкъе мара чакхъяхац «Оргтехника» яхача производственни объединене культура ЦIагIа, КИМ-а, А. М. Горьке цIерагIча, № 2 йолча гIишлон материалий комбината, 69-ча участка, Н. Анисимова цIерагIча НГНПЗ клубашка. Укхаза вIашагIъехкаяц кинолектореш, атеистически клубаш, тематически сайренаши дагахьара журналаши хилац. Хадданзеи лаьрхIаи бац дынах тешарех хIаранеца беш бола болх, йоккхий массови мероприятеш кIезига чакхйоах партеи къахьегамеи ветеранаш, Iилма деятелаш, культураи искусстваи болхлой юкъе а озаш. Дуккхача даькъе из бахьан долаш да цхьайолча клубашкеи культура дворецашкеи нах кIезига ухаш хилар.

Наха атеистически кхетам балара даькъе культура учрежденеша толам боаккхаргба партийни, советски, профсоюзни, комсомольски организацешца, дезалца, школаца, общественностаца айхха бувзам хуле, Iилма-атеистически мировоззрени хьаэцара дешаш идеологически балхаца комплексни никъ а лелабеш къестадой.

А. СКРИПЧЕНКО,
КПСС Грозненски горкома лектор.

Пайдане вIашагIкхетар

Ховш ма-хиллара, республика чурчий гIулакхий министерства ГАИ 1-ча марта денз наькъашка лелара кхерамзлен месячник чакхдоаккхаш я. Цу гIулакха юстара латтац Нохч-ГIалгIай санитарни дешара Цlен болхлой а.

Укх деношка цар чакхъяьккхар «Алкоголи наькъаш тIа хула хатараши» яха тематически сайре. Цига къамаьлаш дир республикански больница лораша—травматолога Т. К. Горчхановеи психиатро О. В. Рудаеваси. Лора-травматолога дийцар наькъаш тIа хатар нийсделча хьла йиш йолча човнех, лораш тIаккхачалехьа лозаваьча сага гонахьарча наха де дезача новкъосталах е цо ше де дезачох лаьца.

ХIаьта лора-психиатра, масалаш юкъе а доаладеш, белгалдаьккхар алкогола нервни системана деш дола зе, дийцар кхыметтел кIезиг-кIезига мара корта бохабу маларaш ца мелача наьха а унахцIенонна деча зенах лаьца.

Тематически сайрене шоай кулгалхой хьалха а болаш баьхкабар «Красный молот» заводерча шоферий курсашка дешаш бараш. Цар лорашка тайп-тайпара хаттараш а дир, тематически кинофильмага а хьежар уж. Красномолотовцашкара масал а ийца, квартала цкъа чакхдоахача цу тайпарча вIашагIкхетарашка ДОСААФ-а кхыйолча курсашкара а нах тхоаш долча ахар лов тхоня.

Р. АРАКЕЛОВ,
республикански санитарни дешара Цlен инструктор.

ФУТБОЛ

«ТЕРЕК» ИЙШАЯЛЕ А...

ДIадахача шоаттлийнахьа С. Орджоникидзе цIерагIча стадионе хиннача матчага футбол езараша сатувса дукха хьяр. Из кхетаде хала а дац. ХIана аьлча соахка ше боккъонца низ болаш йоагIилга а хьалхарча лиге ловзача моллагIча а цIи хезача командага шийх оагIув увзийтаргболча ше дIаккхаьчалга а хьахьекхар «Тереко».

ХIаьта ховш ма-хиллара, укх шера «Тереко» ловзаяь хьалхара матч СССР футболах кубок яккхара йолча турнира чуйоагIаш яр. 18-ча марта Хоста яхача городе Москверча «Локомотиваца» ловзаш счет 0:3 а йолаш нийшар из. «Локомотив» вай мехка эггара къаьнагIйолчех цIи хезачех клубех цаI хинна ца Iеш дуккхача хана денз кубок яккхара йолча турнире аьттув боалаш ловзаш хьайоагIачарех а я. Иштта, аьлча кхоачам ба 1936-ча шера СССР кубок духхьашха кьийсача шера из яккха вIаштIехьдаьннар из команда хиннилга.

Из а вIаштта шозза наггахьа мара эшилга фуд ца ховча «Тереко» шоашта юкъера шоллагIдола вIашагIкхетар а Грозне чакхдоаккхаш хилар теркалдича кхетаде хала дац хIана вIашагIтехабар цу матчо стадион хьалйизза хIана бац эьнча хинна нах.

Газетни штампа таралеста а, сона хетачох, «Тереко» ший торонех пайда ца ийна ловзар яхача дешаша а кхычарел дикагIа кьахьокх 90 минута футбольни майда тIа хинначун чулоацам. Реваншага кхача а укх шера духхьашха тоам бе а гIийртача вай команда футболисташа хьинаре а тIах аьнна а дIадоладир ловзар. КхоалагIа минута йолалуше а грозненцаша геттара кадай лоаца комбинаци чакх а яьккха «Локомотива» вратараца В. Самохинца вIашдухьала нийсвелар А. Чихладзе. Юхьиг дIайолалуш а гол хургйолчоа тара дар гIулакх. Цхьабакъда, вай форвард сихвелар, нун аьттув баланзар.

Хьалхарча 45 минутах цу тайпара моттиг цкъа нийсъенна Iанзар. Толамга кхача гаргавар В. Якушкин, В. Колядко, кхыбараш. Дале а гIулакх чакхдоаллача кхаьчача е вай форвардаш сихлора е шоай наIараштa тIабесса кхерам дIабоаккхар саькха а шоай гIулакх дика довзаш а болча москвичий вратарои защитникашеи.

Цхьабакъда, цу матче «Терекаx» спортивни ираз оалаш дола хIама къехкаш хиннилга ца аьлча вай а бакъ хургдац. Иштта хьалхарча тайме цкъа лакхерча штангах кхийтар гаьннара а низболаш а вай форвардех цхьанне хьожаяь теха бургац. ХIаьта шоллагIча тайме а В. Колядкос теха бургац, штангах а кхийтта ше латтача хьанийккхача, О. Хохленкос наIарашкахьа хьожаяьчул тIехьагIа геттара лакха говзал гойтар из наIарал тIехкхосса карагIдаьннача В. Самохина.

«Терека» хадданза яьча атакех, гуш ма-хиллара, хIама хиланзар. ХIаьта вIашагIкхетара дукхагIйола ха шоай наIараш лораеш дIайихьача машиннаькъахоша шоллагIа тайм юкъекхаьчача счет хьайиллар. Из карагIдаьлар угловой техачул тIехьагIа кхычарел лакхагIа хьалъурагIкхоссавеннача москвича В. Газзаева. Иштта счет 0:1 а йолаш шозлагIа ийша а ийша СССР кубок яккхара яхьашкара «Терек» юкъераньнаяле а, ю гойтача спортивни говзало, хьинаро дог доахийт 9-ча апреле дIайолалуча мехка чемпионате из аьттув болаш ловзархилара.

М. САЛМАНОВ.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

28 март
I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха». Информационни программа. 8.35 — Iуйранара гимнастика. 8.55 — Бераштa дола «Флиппер» яха телевизионни дукха серийни художественни фильм (США). «Форда йо!» яха 3-гIа сери, «ШайтIан» сердало» яха 4-гIа сери. 9.45 — «Хи бухкерча паччахьалкхера кIаьнк» яха мультфильм. 10.00 — «Из деррига а цох лаьца» яха телевизионни дукха серийни художественни фильм. 4-гIа сери. 11.05 — «Кинопикъбара клуб». 15.00 — Телевизионни документальни фильмай программа. 15.35 — «Изобретатель». 16.05 — Берашта дола фильм. «Тымаччий доттагIа». Телевизионни художественни фильм. 17.15 — ВЛКСМ XVIII съезда накъадолхаш. 18.00 — Кердадараш. 18.15 — «Саг а Закон а». Передача дIахьу профессора А. А. Безуглова. 18.45 — «А. Н. Римский-Корсакова романсаш» дIалокх СССР халкъа артиста И. Петрова. 19.00 — «ЦаI мара йоаца дубль» яхача телевизионни документальни фильма премьера. Автор В. Дунаев. 19.50 — «Из деррига а цох лаьца» яхача телевизионни дукха серийни художественни фильма премьера. 5-гIа сери. 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — Максим Горький. «ДагадоагIараш а вIашагIкхетараш а». Горький ваь 110 шу дизарга. 22.35 — П. И. Чайковский. «Рококо» яхача темана йола вариаци дIалокх СССР халкъа артиста Д. Шафрана а Пражски филармоне симфонически оркестро а. Дирижер — РСФСР искусства заслуженни деятель Э. Серов. Нистедаьлча — кердадараш.

II ПРОГРАММА

18.00 — «Жа леладерий керттера йоакхо». 18.15 — «Нохч-ГIалгIайчо гIолла». Информационни программа (эрсий, гIалгIай меттала). 18.35 — «Дунен халкъашта юкъера обозрени» (гIалгIай меттала). 18.50 — «Доккхача вахара оагIонаш». «Алакаевкаца вIашагIкхетар» яха телевизионни документальни фильм. 19.00 — «Эффективноста а дикала а тIехьа». Грозненски экспериментальни мебельни фабрика коллектив йолча (нохчий меттала). 19.25 — Киножурнал. 19.35 — С. Чахкиев. Тенинкий республикански театре «Лоаман фаьлг» яха спектакль (гIалгIай меттала). 20.25 — «Волгах йола ашараш». Фильма-концерт.

29 март.
I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха». Информационни программа. 8.35 — Iуйранара гимнастика. 8.55 — Берашта дола фильм. «Флиппер» яха телевизионни дукха серийни художественни фильм (США). «Фе низ» яха 5-гIа сери, «Аллигаторий дуэль» яха 6-гIа сери. 9.45 — А. Глазунов. «Раймонда» яхача балета йолча ашарашцара фрагменташ дIалокх Московски Паччахьалкхеи симфонически оркестро. Дирижер — СССР халкъа артиста В. Дударова. 10.00 — «Из деррига а цох лаьца» яха телевизионни дукха серийни художественни фильм. 5-гIа сери. 11.05 — «Орленок» яхача телестудеи концертни зал. 15.00 — «Ерлаьтта деза сона» яха телевизионни документальни фильм. 15.50 — Берашта. «ЦIе галстук» яха художественни фильм. 17.00 — «Художникех дола дувцараш». Б. Кустодиев. 17.30 — «Зурманчаш, мичах шо!» 18.00 — Кердадараш. 18.15 — «Дунен халкъий творчество». 18.50 — «Спортлото» тираж. 19.00 — «Iилман вахар». 19.30 — Футболах Кубок яккхара матч. «Динамо» (Москва) — «Аустрия» (Вена, Австрия). Тбилисера передача. 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — «Терко елаш — никъ!». Передача дIахьу СССР Чурча гIулакхий Министерства ГАИ управлене отдела начальника И. Д. Сорокина. 22.00 — «СССР Паччахьалкхеи Академически Доккхача театра артистий концерт. Нистедаьлча — кердадараш.

II ПРОГРАММА

18.00 — ВЛКСМ XVIII съезда накъадолхаш. «Студенчески гIулакхий хьакъехьа». (гIалгIай меттала). 18.10 — «Нохч-ГIалгIайчо гIолла». Информационни программа (эрсий, нохчий меттала). 18.30 — «РСФСР Конституци проект юкъ» (нохчий меттала). 18.45 — «СССР 50 шу дизара цIерагIа Грозненски химически завода коллектив йолча». 19.05 — Киножурнал. 19.15 — «Дай-нoaной, шоана!» (нохчий меттала). 19.45 — «ТIехье» яха телевизионни документальни фильм. 20.00 — Концерт.

РАДИО

28 март.

6.30 — «Юртара Iуйре». Свеклаш лелараш. 7.10 — «Грозненский рабочий». «Комсомольское племя» газетий обзор. 7.18—«Сердало» газета обзор. 7.22 — Ашараш. 8.25 — «Магомед-Салихьа дувц» (нохчий меттала). 8.45 — «Яхьо хьадар». Юртарча гIишлошъерех йола передача (гIалгIай меттала). 9.15 — «Тха почта» (гIалгIай меттала). 9.30 — «Къона вай заманхой» яха радиовыпуск (гIалгIай меттала). 17.00 — РСФСР Конституци проект юкъ. 17.15 — Мехкдаьттахой къахьегама вахар. «Старогрознефть» мехкдаьтеи гази йоаккхача управленера передача (нохчий меттала). 17.30 — «Социалистически яхьа хьалхалаттараштa дола концерт (гIалгIай меттала). 18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гIалгIай меттала). 18.30 — Ашараш (гIалгIай меттала). 18.30 — «Сайрийнара Грозный» (горсете гIолла).

29 март.

7.10 — Республикански газетий обзор. 7.22 — Хоамаш. 8.25 — «Лоаман наькъашка гIолла» яха Шайхиева очерк (нохчий меттала). 8.40 — Магомаева а Гаджибекова а ашараш. 9.15 — «Къахьегама коллектива а советски наькъа творчески хьинар дегIадар а». Философски Iилмай кандидата Слободянюка беседа. 9.30 — «Маца довз доттагIал» яхача Аисарова романа оагIонаш (нохчий меттала). 16.00 — «Котбаьннаб аьнна къоабалбаь» Суворов-юртовски юрта Совета опыта хьакъехьа. 16.15 — «Интернациональни а атеистически а кхетама боах школо дIабахьар». Беседа (гIалгIай меттала). 16.30 — «БIаьстан вурийтта белгало» яхача телефильмацара ашарий темах йола фантази. 16.45 — РСФСР Конституци проект юкъ (нохчий меттала). 18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гIалгIай меттала).

Хоттинсам

Тахан республике гIоллеи Грознеи кIезиг-дукха морхаш а йолаш йоачан а йоацаш, Iуйрийна кIезига дехкагIа а йолаш, малхбоалера секунде 0—5 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилеи фегара температура республике 15—20, Грозне 18—20 градус йIовхал йолаш хилеи тарлу.

Метеостанце.

Газет арадувл шинареи, ереи, шоаттеи деношка

ТХА АДРЕС: 364051, г. Грозный, Ленина, 9 (3-гIа этаж). Телефонаш: редактора — 3-44-96; редактора зам. — 3-39-11; бехктокхама секретара — 3-34-38; партийни вахареи культураи отделий — 3-61-46; промышленноста отдела — 3-42-30; юрта боахама отдела — 3-42-28; письмой отдела — 3-74-68; бухгалтере — 2-54-30; корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364051, г. Грозный, ул. Ленина, 9 (3-й этаж). Телефоны: редактора — 3-44-96; зам. редактора — 3-39-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отдела партийной жизни и культуры — 3-61-46; отдела промышленности — 3-42-30; отдела сельского хозяйства — 3-42-28; отдела писем — 3-74-68; бухгалтерии — 2-54-30; корректорской — 2-89-88.

СФ05096. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 2325.